

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ilpo Rantala

**Kokemuksia sosiaalihuollon ja poliisitoimen
välisestä virka-aputoiminnasta
Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella**

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Ilpo Rantala

Työn nimi: Kokemuksia sosiaalihuollon ja poliisitoimen välisestä virka-aputoiminnasta Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella

Ohjaaja: Lehtori Mirva Siltakorpi, YTM

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 61

Liitteiden lukumäärä: 2

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sosiaalihuollon ja poliisihallinnon työntekijöiden kokemuksia virka-aputoiminnasta Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa ja ymmärrystä sosiaalihuollon ja poliisihallinnon työntekijöille virka-aputoimintaan ja viranomaisyhteistyöhön vaikuttavista tekijöistä sekä etsiä sellaisia tekijöitä virka-aputoimintaan ja muihin toimijoihin mahdollisesti kohdistuvalle kritiikille.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään virka-apuun liittyvää lainsäädäntöä sekä sosiaalihuollon ja poliisihallinnon virka-aputoiminnan lainsäädäntöä. Teoriaosuudessa esitellään myös muut toimintaan keskeisesti vaikuttavat säädökset ja ohjeet.

Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena ja opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluina sekä puolistrukturoidulla kyselyllä. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalihuollon ja poliisihallinnon työntekijät työskentelivät Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella. Sosiaalihuollon työntekijät toimivat sekä kunnallisella että yksityisellä sektorilla.

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä ja esitetään tuloksissa kolmen eri pääteeman avulla. Teemat ovat lainsäädäntö ja toimivalta, kokemukset virka-aputoiminnasta sekä virka-aputoiminnan kehittäminen.

Tutkimustulokset osoittivat, että virka-aputoimintaan oltiin lähtökohtaisesti tyytyväisiä. Osallistujat kokivat oman ja muiden toimijoiden osaamisen hyväksi. Haasteita toiminnassa tuotti lähinnä käytännön vaihtelevuus toimijoiden mukaan. Tärkeinä kehittämiskohteina nähtiin virka-aputoimintaan liittyvä koulutus ja siihen liittyvän toiminnan selkiyttäminen.

¹ Asiasanat: virka-apu, viranomaisyhteistyö, viranomainen, poliisi, sosiaalihuolto

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Ilpo Rantala

Title of thesis: Experiences of Social Welfare and Police Workers' Administrative Activity in Southern Ostrobothnia

Supervisor(s): Mirva Siltakorpi, Senior Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 61

Number of appendices: 2

The purpose of this thesis was to investigate the experiences of social welfare and police workers regarding the administrative activity in South Ostrobothnia. The target of this thesis was to provide knowledge and understanding between these authorities and find some answers in case there are possible problems with administrative activity.

The theory part of this thesis is based on laws related to the administrative activity in social welfare and the Police. Other important rules and norms are also presented.

The research method in this thesis was qualitative. The material was collected through thematic interviews and a semi-structured questionnaire. All the interviewees worked in South Ostrobothnia region, either in the social sector or for the Police. The workers in social welfare functioned both in the public and private sectors.

The material of this thesis was analyzed using content analysis. The data was divided into three themes: legislation and authority, experiences of administrative activity, and development of administrative activity.

The results of this research indicate that social welfare workers and police forces are mostly satisfied with the administrative activity. The participants consider themselves and the other authorities as good at their work. Different ways of working created some challenges. Training and clarity were important development aspects of administrative activity.

¹ Keywords: administrative, co-operation, authority, police, social welfare

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
Kuvaluettelo.....	5
1 JOHDANTO	6
2 TAUSTA JA TAVOITTEET	8
2.1 Opinnäytetyön aiheen valinta	8
2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	9
2.3 Aiemmat tutkimukset.....	10
2.4 Opinnäytetyön yhteistyötahot	11
3 VIRKA-APU.....	12
3.1 Viranomaisyhteistyö	12
3.1.1 Toimivan yhteistyön lähtökohdat.....	13
3.1.2 Toimivan yhteistyön haasteet ja esteet	13
3.2 Virka-apu.....	14
3.3 Virka-avun pyytäminen.....	16
3.4 Viranomainen.....	16
3.5 Sosiaalihuollon ja poliisin välinen yhteistyö ja virka-apu	17
3.6 Sosiaalihuollon ja poliisitoimen välinen virka-aputoiminta määrällisesti Etelä-Pohjanmaan maakunnassa.....	19
4 SOSIAALIHUOLTO JA VIRKA-APU.....	21
4.1 Sosiaalihuollon virka-aputoiminnan lainsäädäntö	21
4.2 Sosiaalihuollon arvojen ja periaatteiden lainsäädäntö	22
5 POLIISITOIMI JA VIRKA-APU.....	24
5.1 Poliisin virka-aputoiminnan lainsäädäntö.....	24
5.2 Poliisitoiminnan arvojen ja periaatteiden lainsäädäntö	27
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	29

6.1	Opinnäytetyön toteutuksen aikataulu ja työvaiheet.....	29
6.2	Tutkimusmenetelmä	30
6.3	Aineistonkeruu ja haastateltavat.....	31
6.4	Tutkimusaineiston analysointi.....	33
6.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	34
7	TULOKSET	37
7.1	Lainsäädäntö ja toimivalta	37
7.1.1	Oma osaaminen.....	37
7.1.2	Muiden toimijoiden osaaminen.....	38
7.2	Kokemukset virka-aputoiminnasta.....	39
7.2.1	Toiminta yleisesti ja mahdolliset haasteet.....	39
7.2.2	Virka-avun maksullisuus	42
7.2.3	Muiden toimijoiden tunteminen	44
7.2.4	Kirjaaminen ja dokumentointi	44
7.3	Virka-aputoiminnan kehittäminen	45
7.3.1	Kehittämistarpeet	45
7.3.2	Vaikutusmahdollisuudet	46
7.3.3	Koulutusasiat	47
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	50
9	POHDINTA.....	53
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	61

Kuvaluettelo

Kuva 1. Poliisin tietojärjestelmään kirjatut sosiaalihuollolle annetut virka-avut määrällisesti Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella vuosina 2016-2020	20
---	----

1 JOHDANTO

Suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttaa laaja-alainen viranomaisverkosto ja jokainen suomalainen on tekemisissä jonkin viranomaistahon kanssa jossakin elämänsä vaiheessa. Viranomaisia työskentelee monilla eri hallinnonaloilla sekä kunnallis- että valtionhallinnossa. Suomalaisen elämässä ja arjessa viranomaistyö näkyy todennäköisesti useimmin esimerkiksi terveydenhuollon, sivistystoimen ja sosiaalihuollon eri palveluissa unohtamatta valtion eri hallintojen palveluita.

Laaja viranomaisverkosto ja yhteiskunnan jäsenten tarve ja oikeus monien eri palveluiden käyttämiseen ja saamiseen tuo mukanaan tarpeen viranomaisten työskentelyyn ja toimintaan yhdessä. Tähän viranomaisten väliseen yhteistyöhön veloitetaan lainsäädännöllisesti hallintolaissa, jossa veloitetaan toisen viranomaisen avustamiseen sekä yhteistyön edistämiseen (L 6.6.2003/434). Yhdessä toimimiseen on monia erilaisia toimintamalleja ja nimityksiä esim. viranomaisyhteistyö, verkostotyöskentely, yhteistoiminta ja moniammatillisuus. Virka-aputoiminta on viranomaisten yhteistyötä ja tässä opinnäytetyössä tutkitaan virka-aputoimintaa. Virka-apu poikkeaa tavanomaisesta yhteis- ja verkostotyöstä siinä, että kyseinen toiminta tapahtuu viranomaisten välillä ja toimintaa ohjataan lainsäädännöllä. Virkaavussa pyydetään toiselta viranomaiselta apua sellaisen tehtävän suorittamiseen, johon pyytäjällä ei itsellään ole riittäviä toimivaltuuksia tai soveltuvia välineitä.

Sosiaalihuolto ja poliisitoimi ovat viranomaistoimintaa, ja näiden kahden hallinnonalan välillä tapahtuu runsaasti eriasteista yhteistyötä, jossa virka-apu näyttelee merkittävää osaa. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan sosiaalihuollon ja poliisitoimen välistä virka-aputoimintaa Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella kyseisissä hallinnoissa työskentelevien kokemusten näkökulmasta.

Opinnäytetyön teoriapohjana on sekä sosiaalihuollon että poliisitoimen oma lainsäädäntö ja muu virka-aputoimintaan vaikuttava lainsäädäntö. Teoriaosuudessa käydään läpi myös termistönä virka-apu, virka-aputoiminta sekä viranomainen. Opinnäytetyössä esitetään sosiaalihuollon ja poliisitoimen välistä virka-aputoimintaa määrällisesti vuosien 2016–2020 aikana Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen alueella.

Tutkimusaineisto tähän opinnäytetyöhön on kerätty teemahaastatteluilla yhdeksältä sosiaalihuollon ja poliisitoimen työntekijältä. Työn loppuosa käsittelee tutkimuksen toteutusta ja tuloksia. Viimeisenä työssä ovat johtopäätökset ja pohdinta.

2 TAUSTA JA TAVOITTEET

Tässä luvussa tuodaan esille opinnäytetyön aiheen valintaan vaikuttaneet taustat ja lähtökohdat. Lisäksi luku sisältää opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset sekä alaluvun samaan aihealueeseen liittyvistä aikaisemmista tutkimuksista.

2.1 Opinnäytetyön aiheen valinta

Opinnäytetyön aihealue ja tausta liittyvät vahvasti tekijän omaan taustaan ja työelämään. Valmistuin poliisikoulusta vuonna 2002, ja olen siitä asti työskennellyt poliisina Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella. Työurani aikana olen saanut olla mukana monissa eri virka-aputehtävissä yhteistyössä eri viranomaistahojen kanssa.

Eri yhteyksissä poliisin toimintaan, menettelyyn tai päätöksiin on kohdistunut kritiikkiä ja ihmettelyä virka-aputoimintaan liittyen. Yleisimmin on ilmassa ollut miksi-kysymyksiä. Kritiikit ja kyseenalaistamiset eivät ole kohdistuneet vain poliisiin, vaan myös poliisin puolelta on kritisoitu muita toimijoita. Yksiselitteistä tekijää ja syytä näille keskusteluille ja kyseenalaistamisille ei ole aina ollut. Näitä syitä halusin ryhtyä selvittämään työntekijöiden kokemusten kautta.

Sosionomi (AMK) -opintoihin kuuluvista harjoittelujaksoista olen suorittanut kaksi kuntasektorilla ja yhden yksityisellä sektorilla. Näillä harjoittelujaksoilla sosiaalihuollon ja poliisin välinen yhteistyö ja virka-aputoiminta oli useassa asiayhteydessä esillä. Tähänastisen työhistorian sekä harjoittelujaksojen tuoman kokemuksen perusteella näkisin, että hallinnonalojen väliseen virka-aputoimintaan kohdistuvan kritiikin takana on usein toisen viranomaisen toimivaltuuksien ja lainsäädännön heikko tuntemus, tiedonkulkuun ja viestittämiseen liittyvät seikat sekä tehtävä- ja toimenkuvien epäselvyys.

Viranomaishallinnoista löytyy vielä nykyäänkin ajatusmaailmaa ”näin on ennenkin tehty ja toimittu.” Tästä ajattelutavasta on päästy pikkuhiljaa irtaantumaan lainsäädännön ja sen tulkinnan tarkentuessa sekä toimijoiden omien ohjeistusten myötä. Yksinkertaisista ja ilman byrokratiaa toimivista käytännöistä siirtyminen tarkkaan ohjattuun ja säädeltyyn,

hitaampaan ja byrokraattiseenkin toimintaan sekä vastuiden ottamiseen on todennäköisesti myös yksi tekijä toisten toimijoiden toiminnan arvosteluun ja ihmettelyyn.

Lastensuojelun Keskusliitto on teettänyt sijaishuoltopaikoille kyselyn vuosina 2012–2013 nuorten luvattomiin poissaoloihin sekä toimintakäytäntöihin niihin liittyen. Kyselyssä on ollut esillä myös virka-aputoiminta. Monet vastaajista toivoivat virka-aputoimintaan liittyvien ohjeistuksien helpottamista ja yksinkertaistamista. Vastauksissa on kritisoitu virka-apuihin liittyvien ohjeistuksien epäselvyyttä ja kirjavuutta sekä tuotu ilmi hätäkeskuksen ja poliisin tietämättömyys vastuista. Virka-apujen tekemisen ajankohdasta ja vastaanottajasta oli myös epäselvyyttä. (Lastensuojelun keskusliitto 2013, 29.) Tämä kyselyn vastaukset vahvistavat käsitystä epäselvyyksistä, joita toimijoilla on virka-aputoiminnasta.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Viranomaisten välisen virka-aputoiminnan hyvä toimivuus ja sujuvuus vaatii selkeyttä ja tietoa sekä hallinnon oman että muiden toimijoiden lainsäädännöstä ja toimivaltuussäännöksistä. Voimassa olevien säännösten lisäksi toimintaan vaikuttavat siihen osallistuvien henkilöiden ja sen hetkisten käytäntöjen ja toimintamallien lisäksi luonnollisesti meneillään oleva tehtävä. Tutkimusongelmaksi nousi monien eri toimijoiden ja muiden muuttujien vuoksi virka-aputoiminnan sujuvuuden haastavuus ja eri toimijoiden väliset näkemyserot toimenpiteistä. Lainsäädäntö ohjaa, mutta silti toiminnassa on alueellisia ja henkilösidonnaisia eroja ja toimijoiden kokemukset ovat erilaisia.

Opinnäytetyön tarkoituksena on etsiä selitystä näille toimijoiden erilaisille kokemuksille, niin positiivisille kuin negatiivisillekin. Miksi työntekijät sosiaalihuollon ja poliisin puolella mahdollisesti saavat ja antavat kriittistä palautetta virka-aputoiminnasta?

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa ja ymmärrystä sosiaalihuollon ja poliisihallinnon työntekijöille sekä muille lukijoille sellaisista virka-aputoimintaan ja viranomaisyhteistyöhön liittyvistä tekijöistä, jotka mahdollisesti tuovat huonoja kokemuksia ja aiheuttavat kritiikkiä tai päinvastoin ovat sujuvuuden ja hyvän toiminnan lähtökohtia. Muiden toimijoiden kokemusten kuuleminen auttaa ymmärtämään ja tekemään mahdollisuuksien mukaan tarvittavia

muutoksia toimintaan positiivisten kokemusten lisäämiseksi ja negatiivisten kokemusten vähentämiseksi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten Etelä-Pohjanmaan maakunnan sosiaalihuollon ja poliisitoimen työntekijät tuntevat virka-aputoiminnassa omaa ja muiden mukana olevien viranomaisten lainsäädäntöä ja toimivaltuuksia?
2. Millaisia kokemuksia ja näkemyksiä Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueen sosiaalihuollon ja poliisitoimen työntekijöillä on virka-aputoiminnan toimivuudesta?
3. Millaisia kehittämis- ja muutoskohteita Etelä-Pohjanmaan maakunnan sosiaalihuollon ja poliisitoimen virka-aputoiminnassa työntekijöiden mielestä olisi?

2.3 Aiemmat tutkimukset

Virka-aputoiminnasta sekä yhteistyöstä poliisin ja muiden toimijoiden välillä on kirjoitettu useita opinnäytetöitä ja muita julkaisuja. Yksi runsaasti tämän aihepiirin opinnäytetöitä ja muita julkaisuja tuottava instanssi on Poliisiammattikorkeakoulu.

Sami Isoniemen vuonna 2019 julkaistu väitöskirja tutki poliisin ja lastensuojelun välistä virka-aputoimintaa sijaishuoltopaikasta karanneisiin ja sinne palaamatta jääneisiin lapsiin liittyen. Johtopäätöksissään ja kehittämis ehdotuksissaan Isoniemi tuo esille viranomaisyhteistyössä lapsen edun kokonaisvaltaisemman ja ensisijaisuuden korostamisen, joka usein jää takalalle eri toimijoiden hoitaessa suorittaessa itselle kuuluvaa tehtäväänsä. Virka-aputeknisistä asioista Isoniemi korostaa virka-aputehtävän ja kadonneen henkilön etsintätehtävän rajanvetoa. Myös lakia alemmat sääntelyt, kirjaamiskäytännöt ja osittain asennemuutokset olivat Isoniemen mainitsemia kehittämis ehdotuksia. (Isoniemi 2019.)

Riikka Nieminen tutki sosiaalialan ylempi AMK-opinnäytetyössään monialaista yhteistyötä liittyen lapsen luvattomaan poistumiseen sijaishuoltoyksiköstä (Nieminen 2019). Hänen johtopäätöksissään ja pohdinnoissaan tuli esille pääasiallinen kokemus yhteistyön

toimivuudesta. Tarvetta yhteistyön laajentamiselle ja erilaisille koulutusmuodoille tuli myös ilmi. Niemisen aineiston mukaan haasteita yhteistyölle aiheuttivat byrokraattisuus sekä erilaiset käytännöt. Yhtäläinen käsitys erilaisista riskitekijöistä ja toimintamalleista olisivat taas toimintaa selkeyttäviä asioita. Hänen mukaansa toisten toimijoiden säädöksiä ja ohjeiden tunteminen sekä lapsen edun ensisijaisuus ovat yhteistyön kannalta tärkeitä seikkoja.

2.4 Opinnäytetyön yhteistyötahot

Yhteistyötahona tässä opinnäytetyössä on ollut Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja kriisipäivystys. Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja kriisipäivystys toimii Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella ja palvelee kaikkia alueen kaupunkeja ja kuntia. Sosiaali- ja kriisipäivystykselle kuuluu tilanteet, joissa tarvitaan kiireellisiä sosiaaliviranomaisen toimia, tällaisia ovat esim. kiireelliset lastensuojeluasiat ja tuki kriisitilanteessa. (E-P:n sosiaali- ja kriisipäivystys 2021) Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja kriisipäivystys toimii samoissa tiloissa Seinäjoen poliisiaseman kanssa.

3 VIRKA-APU

Tässä luvussa käsitellään virka-apua käsitteenä sekä siihen liittyvää lainsäädäntöä. Lisäksi esillä on sosiaalihuollon ja poliisitoimen välinen virka-apu sekä viranomaisten yhteistyö yleisesti. Luvun lopussa tuodaan esille sosiaalihuollon ja poliisin välisen virka-aputoiminnan laajuutta määrällisesti Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen alueella.

3.1 Viranomaisyhteistyö

Yhteiskunnassa ja työelämässä on käytössä erilaisia termejä, joilla tarkoitetaan ja kuvataan yhdessä toimimista erilaisissa ympäristöissä, organisaatioissa ja konteksteissa. Puhutaan yhteistyöstä, yhteistoiminnasta, moniviranomaisuudesta, sidosryhmistä, tiimeistä, verkostoista, moniammatillisuudesta ja virka-avusta. Virka-apu eroaa lähtökohtaisesti tavanomaisesta yhteistyöstä siihen liittyvän viranomaisstatuksensa ja tarkan lainsäädäntönsä perusteella.

Virka-avun lisäksi muunlaisellekin viranomaisten ja organisaatioiden väliselle yhteistyölle ja avustamiselle löytyy lainsäädännöllistä sääntelyä, esimerkiksi hallintolaki edellyttää yhteistyön edistämistä (L 6.6.2003/434). Kyseisen hallintolain 10§ velvoittaa viranomaisia yhteistyöhön sekä edistämään tätä yhteistyötä. Laissa sanotaan, että viranomaisen on toimivaltansa rajoissa autettava toista viranomaista tämän pyynnöstä. On tärkeä havaita, että tämä lainkohta koskee hallintotehtävän hoitamista, ei virka-apua. (Niemi, Keravuori-Rusanen, Kuusikko 2010, 146.)

Toinen hyvä esimerkki lainsäädännöllä ohjatusta yhteistyöstä on laki poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta, eli ns. PTR-laki. Tämän lain ensimmäisessä pykälässä mainitaan kyseisen lain tarkoituksiksi yhteistoiminnan edistäminen sekä yhteisten toimintalinjojen toteuttaminen tarkoituksenmukaisuus, tehokkuus ja taloudellisuus huomioiden. (L 11.9.2009/687.)

Mielestäni suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä yhteistyö ja erilainen verkostotyö on monipuolista ja laajaa, ja sitä tehdään runsaasti. Mielestäni tällainen laaja-alainen ja toimiva yhteistyö on välttämätöntä Suomen kokoisessa yhteiskunnassa. Näkisin, että yhteistyö

on ammattitaitoista, ja tämä ammattitaito korostuu varsinkin viranomaistasolla. Syitä tähän laajaan ja ammattitaitoiseen yhteistyöhön on varmasti useita, ja suurelta osin menestykäs yhteistyö pohjautuu todennäköisesti pitkiin perinteisiin.

Viranomaisyhteistyö ja sen toimivuus, laadukkuus ja vastuukysymykset eri näkökulmista ovat usein ajankohtainen asia. Epäkohtien tai rikkomusten ilmetessä käynnistetään erilaisia selvityksiä ja tarvittaessa myös rikostutkintaa. Viime aikoina nämä asiat ovat olleet esillä nuorten vakavissa väkivaltarikoksissa. Esimerkiksi vuoden 2020 loppupuolella tapahtuneen Koskelan henkirikoksen johdosta viranomaistoimista on käynnistetty selvitys (Yle 2021).

3.1.1 Toimivan yhteistyön lähtökohdat

Rannikon puolustaja -lehti tuo esille toimivan viranomaisyhteistyön merkittäviä osatekijöitä. Vaikka artikkelit on kirjoitettu maanpuolustuksen näkökulmasta, näen yhteneväisyyden kaikille yhteistyöhön. Laaja yhteistyöverkosto mahdollistaa eri asioiden havainnoinnin ja huomaamisen, vaikka se mahdollisesti nimenomaisen toimijan kohdalla menisikin syystä tai toisesta ohi. Yhteistyöllä toimijat saavat näin eräänlaisen varmistajan omalle työlleen. Artikkeleissa arvellaan toimijoiden koulutuksen ja yhteiskunnan vakaan ja luottamukseen perustuvan ilmapiirin olevan merkittävä tekijä yhteisessä tekemisessä. Myös toimijoiden suhteellisen pieni määrä nähdään hyvänä tekijänä henkilökohtaisen tuntemisen sekä toisen toimijaorganisaation tuntemisen näkökulmasta. (Iljina & Viitala 2020, 16–21.) Ihmisten välinen toiminta ja vuorovaikutus korostuu, vaikka taustalla olisikin isot organisaatiot ja viranomaistoimijat. Toimivan yhteistyön merkittävänä perusteina nähdään jokaisen toimijan valmius oman toiminnan muokkaamiseen, tiedon jakaminen sekä muiden osallistujien osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. (Kohvakka & Valtonen 2020, 22–24.)

3.1.2 Toimivan yhteistyön haasteet ja esteet

Luonnollista on, että yhteistyössä eri toimijoiden kesken, olivat ne sitten viranomaisia tai viranomaistoiminnan ulkopuolisia toimijoita, on haasteensa. Yleisimpinä haasteina pidetään todennäköisesti kokemuksia viestinnän ja tietojen vaihtamisen ontumisesta, ja näitä selittävät usein erilaiset salassapitosäännökset ja niiden soveltaminen. Tämä tiedonkulkuun ja viestintään liittyvä haasteellisuus tuo epätietoisuutta ja on todennäköisesti usein syynä

toisen toimijan tekemisten ymmärtämättömyyteen ja toimien kritisoimiseen. Viranomaisten välillä tapahtuvan salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta on mm. Leena Kansanen julkaissut Laurea ammattikorkeakoulun opinnäytetyön (Kansanen 2017). Toimivan yhteistyön esteiksi ja keskeisiksi kipupisteiksi Sopenen (Sopenen, [viitattu 26.3.2021]) on tiivistänyt asenteellisuuden ja puutteet tiedoissa, me ja muut -asetelman, valtakysymykset sekä erilaiset kielet ja tietoperustan.

Kuntaliitto on teettänyt kyselyn kunnallisille lastensuojelun toimijoille vuosina 2013 ja 2017. Vuoden 2017 tuloksissa 74 % vastaajista on sitä mieltä, että viranomaisyhteistyö on parantunut. Saman kyselyn tuloksissa 56 % on sitä mieltä, että tietojenvaihdossa eri viranomaisten kesken on edelleen ongelmia. Jälkimmäinen tulos osoittaa edellä mainitun tiedonkulun ja viestinnän olevan edelleen haaste viranomaisyhteistyössä, vaikka kokonaiskuvassa yhteistyö olisin toimivaa ja parantunut aikaisempaan verrattuna. (Kuntaliitto 2018.) Yhteistyön toimivuudessa ja toimimattomuudessa on myös paikkakuntakohtaisia eroja, ja tämän havainnoivat myös Humppi ja Ellonen (2010, 222-223) tutkiessaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja hyväksikäyttöä.

3.2 Virka-apu

Virka-avulla tarkoitetaan viranomaisen toiselle viranomaiselle antamaa apua, joka on tarpeen pyytävän viranomaisen tehtävän suorittamiseksi. Tehtävästä käytetään puhekielessä yleisesti termiä virkatehtävä tai toimenpide. Lainsäädännössä näistä tehtävistä käytetään myös termiä hallintotoimi. Pyyntöön taustalla on yleisimmin omien toimivaltuuksien riittämättömyys tai mahdolliset tehtävään liittyvät riskit, ja tästä syystä tarvitaan toisen viranomaisen toimivaltuuksia ja oikeuksia.

Virka-avussa on tarkoituksena avustaa virka-apua pyytävää viranomaista laillisen virkatehtävän suorittamiseen sellaisessa tilanteessa, jossa pyytävällä ei ole siihen riittäviä keinoja. Tarkoituksena on voi olla auttaa pyytäjää sen omissa tavoitteissa mahdollisesta vastarinasta huolimatta. Kysymyksessä on usein epäily todennäköisestä väkivallan uhasta. (Räty 2019, 673.)

Virka-avuisissa keskeistä on pyytävän sekä antavan viranomaisen toimivaltaoikeus. Pyytävällä viranomaisella pitää olla oikeus suorittaa toimensa, johon apua pyytää ja virka-apua antavalla viranomaisella pitää olla oikeus antamaansa toimeen. Virka-apua ohjeistetaan lakitasolla, ja virka-avun antamisen pitää perustua nimenomaiseen säännökseen. Virka-apua voidaan antaa ja toteuttaa moninaisin keinoin ja päämäärin. Se voi olla joko oikeuksia turvaavaa, vaaroja torjuvaa, velvollisuuksien täyttämistä tai hallintotoimen aikaansaamista. (Helminen ym. 2012, 442.) Huomiota on siis syytä kiinnittää lain velvoitteeseen virka-apua pyytävän ja antavan viranomaisen toimivaltuuksista. Virka-apupyyntö ja siihen liittyvä toiminta keskeytyy tai ei etene tavoiteltuun tavoitteeseen usein nimenomaan näiden toimivaltuusseikkojen vuoksi. Opinnäytetyön haastatteluissa halutaan tätä asiaa tuoda esille ja tavoitteena on saada eri toimijoiden näkemyksiä näistä toimivaltuusasioista.

Virka-aputoiminta on toissijainen toimi, ja ensisijainen toimi on pyytävän viranomaisen oma toiminta ja pyrkimys lopputulokseen pääsemiseen. Pyytävän viranomaisen on pyrittävä ensin hoitamaan tehtävänsä omin toimin ja voimavaroin (POL-2016-9560). Tätä voisi avata hyvinkin yleisellä sosiaalihuollon ja poliisin välisellä virka-aputehtävällä: Sosiaalihuolto on suorittamassa lapsen kiireellistä huostaanottoa, mutta ei kykene toimea suorittamaan loppuun saakka esimerkiksi lapsen vanhempien uhkaavan käytöksen vuoksi. Sosiaalihuolto pyytää poliisilta virka-apua tehtävän turvallisuuden varmistamiseksi. Tässä sosiaalihuollon tekemä huostaanotto on se ensisijainen toimi ja poliisin virka-apuna suorittama huostaanoton toimeenpanon turvaaminen on toissijainen toimi. Edellä mainitussa tapauksessa sosiaalihuolto virka-apua pyytävänä viranomaisena hoitaa itse hallintoasian asiakkaan kanssa ja poliisin tehtävänä on turvata toiminnan täytäntöönpano. (Helminen ym. 2012, 450.)

Virka-aputoiminta on viranomaistoimintaa, mutta poliisi voi antaa virka-apua myös yksityiselle henkilölle. Yksityiselle henkilölle annettavasta virka-avusta on säädös poliisilaissa. Yksityiselle annettavassa virka-avussa poliisi auttaa yksityistä pääsemään esim. laillisiin oikeuksiinsa (L 22.7.2011/872). Asiasta on tehty Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö, joka on verkossa vapaasti saatavilla (Huisjen 2017). Tässä tutkimuksessa ei syvennyttä yksityiselle annettavaan virka-aputoimintaan.

Sellaisessa tilanteessa, jossa viranomainen pääsee ja kykenee itse hoitamaan tehtävänsä, ei virka-apua voi saada. Virka-apu on avustamista, joten omien tehtävien siirtäminen,

suorittaminen ja toimeenpaneminen ei myöskään ole mahdollista virka-aputoiminnassa (Räty 2019, 673).

3.3 Virka-avun pyytäminen

Virka-avun pyytämisen sisällölle ja muodolle ei yksityiskohtaisia lainsäädännöllä määriteltyjä ohjeita oikeastaan ole. Virka-apua haetaan pääasiassa kirjallisesti, mutta kiireellisissä tapauksissa myös suullinen virka-apupyynnö on hyväksyttävä toimintatapa. Kirjallisen virka-avun hakemisen helpottamiseksi ja yhtenäistämiseksi on Poliisihallitus julkistanut vapaassa käytössä olevan lomakkeen (Liite 1.) virka-avun hakemiseen (Virka-apupyynnö poliisille, [viitattu 10.1.2021]).

Virka-apupyynnössä tulee ilmetä riittävän selkeästi ja tarkasti pyytäjän kyseessä oleva hallintotoimi ja millaista virka-apua pyytjä tarvitsee. Pyynnössä tulee ilmetä myös tehtävään liittyvät olosuhteet, joiden perusteella voidaan päättää annettavan avun tarve ja muoto. Tarvittaessa pyyntöön voidaan liittää asiakirjoja, jotka selventävät pyyntöä ja näitä asiakirjoja voi myös virka-avun antaja pyytjä. (Helminen ym. 2012, 447.) Poliisihallituksen ohjeen mukaan virka-apupyynnössä tulee käydä ilmi säännökset, joihin pyyntö perustuu, asiaan liittyvien henkilöiden tiedot sekä pyytäjän asema ja yhteystiedot (POL-2016-9560). Haasteellista on pyyntöjen sisällön riittävä tarkkuus. Tämä riittämätön tarkkuus kirjauksissa on yksi osatekijä, joka tuo haasteita sosiaalihuollon ja poliisin väliseen virka-aputoimintaan.

Juha Hämäläinen on kirjoittanut artikkelin Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä (Hämäläinen 2014, 77-78). Siinä hän nostaa sosiaalityön kolmesta peruspilarista esille spesifin ammattitietouden ja tämän alle hän liittää viestintäosaamisen mukaan lukien argumentaation sekä kirjoitustaidon. Selkeys ja ymmärrettävyys ovat oleellisia asioita hänen mukaansa sosiaalityön ammattitaitoisuudessa, ja ne liittyvät suoraan erilaisiin kirjauksiin, mukaan lukien virka-apupyynnöt.

3.4 Viranomainen

Puhekielessä käytetään runsaasti termejä virkamies, viranhaltija ja viranomainen. Tässä kappaleessa pyritään avaamaan ja selventämään termiä viranomainen. Asian

selkiyttäminen on tärkeää, koska opinnäytetyön aihe käsittelee virka-aputoimintaa, joka on viranomaistoimintaa.

Hallintolain 2§:n soveltamisala kertoo, että hallintolakia sovelletaan valtion ja kuntien viranomaisiin. Valtion viranomaisiin kuuluu useita eri virastoja ja laitoksia, joista Poliisihallitus on yksi valtion keskusvirastoista. Kunnallisiin viranomaisiin kuuluvat kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset. Yksittäinen kunnallinen viranhaltija on kunnallinen viranomainen, jos hänellä on itsenäistä toimivaltaa (Niemi ym. 2010, 106-107). Sosiaalityöntekijä tai virkasuhteessa oleva sosiaaliohjaaja voi olla tällainen kunnallinen viranomainen.

Käsitettä virkamies käytetään yleisesti valtion virkamiehistä, kun taas kunnallisella puolella on käytössä termi viranhaltija. Näillä termeillä ei sinällään eroa ole, vaan molemmissa on kysymys julkisoikeudellisesta virkasuhteesta. Terminologian historiasta löytyy selittävinä tekijöinä virkanimitysperusteet sekä annettu virkavala. Julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa on kyse kahdesta asiasta: lakiin perustuvasta valta-asemasta sekä lakiin perustuvista velvollisuuksista. Virkasuhteeseen liittyviä vaatimuksia ovat lainalaisuus, puolueettomuus sekä hyvä hallinto. Tehtävänä on hoitaa virkaan kuuluvia julkisia tehtäviä ja oma yksittäinen työtehtävä tulisi ymmärtää koko yhteiskuntaa palvelevana tehtävänä. Viranhaltijalla on vastuu omasta toiminnastaan ja sen lainmukaisuudesta. Vastuu voi johtaa sekä vahingonkorvauksiin että rikosoikeudelliseen vastuuseen. (Hirvonen & Mäkinen 2006, 47-50.)

Ajankohtainen ja mielenkiintoinen uutinen ja linjaus viranhaltijoihin liittyen koskee Pohjolakodin uutisointia (Annala 2021). Kyseisessä Ylen uutisartikkelissa kerrotaan ensin, että Pohjolakodin työntekijät eivät ole virkamiehiä eivätkä virkasuhteessa hoitaessaan ohjaus- ja valvontatehtäviään. Heidän katsotaan käyttäneen kuitenkin virkamiehinä julkista valtaa lastensuojelulain rajoitustoimivaltuuksia käyttäessään ja näin ollen esitutkinnassa heidän kohdallaan selvitettiin myös virkarikoksia.

3.5 Sosiaalihuollon ja poliisin välinen yhteistyö ja virka-apu

Poliisi on sosiaalihuollolle merkittävä yhteistyötaho erilaisissa yhteistyömuodoissa ja sidoryhmätyöskentelyissä ja näin ollen myös virka-aputoiminnassa. Poliisin antama virka-apu sosiaalihuollolle onkin vuositasolla määrällisesti korkea, ja alaluvussa 3.6 tuodaan esille

sosiaalihuollon ja poliisin välisen virka-aputoiminnan tehtävämääriä Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella.

Selittäväenä tekijänä tälle poliisin keskeiselle roolille virka-avun antajana voidaan pitää poliisin käytössä olevia yksityisten vapautteen ja voimakeinojen käyttöön oikeuttavia toimivaltuuksia (Helminen, Kuusimäki & Rantaeskola 2012, 443). Sosiaalihuollon ja poliisin välisen yhteistyön laajuus ja merkitys tulee ilmi myös sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2019 julkaisemassa raportissa, jossa esim. sosiaalipäivystykset ovat ilmaisseet poliisin olevan tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ja yhteistyö on luonteeltaan jatkuvaa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 48-49).

Poliisin ja sosiaalihuollon välisessä virka-aputoiminnassa on usein kyse lastensuojeluun liittyvistä tilanteista. Sosiaalihuollon virka-apupyynnöt poliisille koskevat usein sijoitettujen lasten poistumisia ja karkaamisia erilaisista lastensuojelulaitoksista (Helminen ym. 2012, 457). Toinen merkittävä syy sosiaalihuollon ja poliisin väliseen runsaaseen virka-aputoimintaan koskee poliisin toimivaltuuksia esimerkiksi väkivallan uhan tai vastarinnan vuoksi. Myös kadonneen henkilön löytäminen on poliisin ja sosiaalihuollon välistä virka-aputoimintaa (Räty 2019, 675).

Sosiaalihuolto ja poliisi toimivat tiiviissä yhteistyössä myös esimerkiksi Ruotsissa. Ruotsissa toimii valtakunnallinen SSPF -yhteistyö, joka tulee sanoista skola-socialtjänst-polis-fritid. Göteborgin kaupungin tiedotteen mukaan nämä neljä viranomaistoimijaa toimivat yhteistyössä ennaltaehkäistäkseen nuoria ajautumasta rikollisuuteen tai päihteiden väärinkäyttöön. Tavoitteena heillä on tavoittaa lapsi tai nuori mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Göteborgs Stad, [viitattu 23.3.2021].) Ruotsin oikeusministeriön 2016 julkaisemassa kansallisessa rikosten ennaltaehkäisyn ohjelmassa (Ministry of Justice 2016) sosiaalihuollon ja poliisin yhteistoiminta on vahvasti mukana. Sosiaalihuolto toimii ohjelmassa muun muassa maahanmuuton, perheiden, lasten ja nuorten, kriminaalityön ja kunnallisen toiminnan sektoreilla.

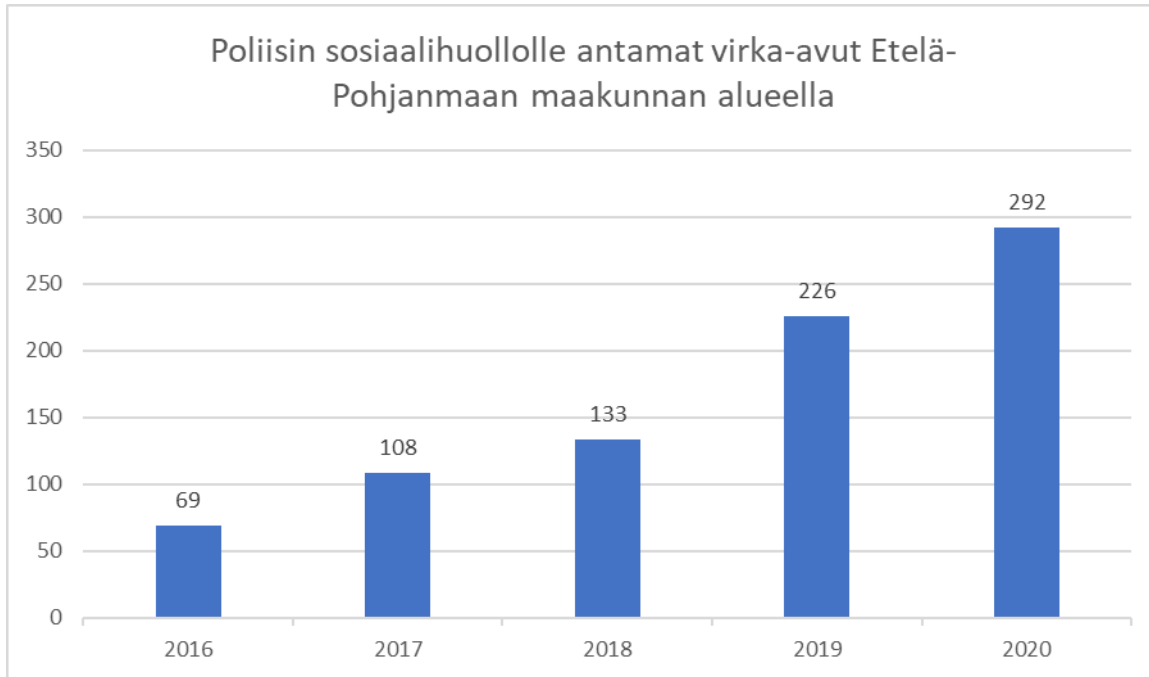
Sosiaalihuollon ja poliisin välinen yhteistoiminta ja virka-apu Suomessa on vuosien mittaan hioutunut omaan toimintatapaansa ja on pääpiirteittäin toimivaa. Sosiaalipäivystyksen roolin näen tässä tärkeänä sen keskittäessä sosiaalihuollon toimintaa ja toimijoita varsinkin virka-

ajan ulkopuolella. Tätä sosiaalipäivystyksen ja poliisin välistä toiminnan sujuvuutta selittää myös se, että sosiaalipäivystyksen työntekijöille tämä yhteistyö eri toimintoihin on tullut osin jo rutiiniksi, kun taas kuntapuolella tällaisen yhteistyön vähäisyys voi näkyä vielä epävarmuutena ja sujuvuutta hidastavana tekijänä.

3.6 Sosiaalihuollon ja poliisitoimen välinen virka-aputoiminta määrällisesti Etelä-Pohjanmaan maakunnassa

Edellä olevassa alaluvussa tuotiin esille poliisin merkitys sosiaalihuollon yhteistyökumppanina erilaisissa yhteistyömuodoissa sekä virka-avuuissa. Henkilölle, jolle tällainen viranomaistoiminta on vieraampaa, saattaa toiminnan laajuus selkeytyä avaamalla poliisin sosiaalihuollolle antaman virka-avun lukumääriä vuositasolla.

Poliisin tietojärjestelmästä hain poliisin sosiaalihuollolle antamat virka-avut Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella vuosilta 2016–2020, ja määrät on esitetty kuviossa 1 pylväskärviona. Hakujärjestelmänä käytin RikiTrip-järjestelmää, johon syötin asanimikkeeksi virka-apu sosiaaliviranomaiselle tai virka-apu lastensuojeluviranomaiselle. Hakuehtoihin laitoin kaikki Etelä-Pohjanmaan maakuntaan kuuluvat kunnat. Jokaiselle vuodelle tehtiin oman haku aikavälillä 1.1.-31.12. (Poliisin tietojärjestelmät 2021.)

Kuva 1. Poliisin tietojärjestelmään kirjatut sosiaalihuollolle annetut virka-avut määrällisesti Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella vuosina 2016–2020 (Poliisin tietojärjestelmät 2021).

Virka-avut ovat määrällisesti nousseet merkittävästi tuona aikana. Verraten vuosien 2016 ja 2020 määriä on muutos ollut monikertainen. Yksittäistä selittävää tekijää nousulle on vaikea arvioida, mutta yhtenä kasvua selittävänä tekijänä voidaan pitää Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raporteista ilmenevä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrän kasvu vuosina 2016–2019, sillä merkittävä osa poliisin sosiaalihuollolle antamasta virka-avusta liittyy juuri näihin kodin ulkopuolelle sijoitettuihin lapsiin ja nuoriin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020).

4 SOSIAALIHUOLTO JA VIRKA-APU

Tässä luvussa kerrotaan sosiaalihuollon virka-apua ohjaavasta sekä muusta toimintaan keskeisesti liittyvästä lainsäädännöstä. Sosiaalihuollon virka-aputoimintaa pohjautuu lainsäädännössä lakiin sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista sekä sosiaalihuoltolakiin. Myös muita sosiaalihuollon arvoihin, toimintaan ja periaatteisiin liittyvää lainsäädäntöä ja ohjeistusta tuodaan esille.

4.1 Sosiaalihuollon virka-aputoiminnan lainsäädäntö

Sosiaalialalla toimivaltuussäännökset ovat merkityksellisiä päätöksenteossa ja toiminnassa ja ne heijastuvat monin tavoin sosiaalialan toimintoihin ja vaikuttavat niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasollakin.

Yksi tärkeimmistä toimivaltuussäännöksiä syvällistä tuntemista ja tarkkaa noudattamista vaativa toiminta on eri viranomaisten välillä tapahtuva virka-aputoiminta. Myös sosiaalialalla on oikeus ja velvollisuus olla mukana virka-aputoiminnassa. Sosiaalihuollon oikeudesta virka-apuun säädetään laissa sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista 22§:ssä seuraavasti:

Sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta.

Virka-avun antajan tulee salassapitovelvollisuuden estämättä ilmaista sosiaalihuollon viranomaiselle virka-aputehtävän edellyttämät tiedot. (L 22.9.2000/812.)

Sosiaalihuollon pyytäessä virka-apua pyyntö on yksilöitävä, ja pyynnöstä on käytävä selville kohde ja syy, miksi pyyntö tehdään. Pyyntöön yksilöinti vaatii perusteen ja lain, mihin pyyntö perustuu. Asiakaslain 22§:ään viittaaminen ei ole riittävä peruste, vaan se antaa vain oikeuden virka-avun pyytämiseen ja saamiseen. Yksilöinti tuo usein mukanaan erilaisten tietojen, myös salassa pidettävien, luovuttamisen. Tietojen ilmaiseminen koskee myös virka-avun antajaa, joten sosiaalihuollolla on oikeus saada tehtävän suorittamiseksi ja toimeenpanemiseksi välttämättömät tiedot. (Räty 2019, 673–674.) Sosiaalihuollon viranomaisen oikeus tietojen luovuttamiseen määräytyy laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Laissa

mahdollistetaan viranomaisen mahdollisuus antaa tietoa salassa pidettävistä asiakirjoista (L 21.5.1999/621). Tietojen vaihtamista ja antamista säätelee myös tietosuojalaki, jossa esiin nostetaan esimerkiksi viranomaisen tarve tietojen käsittelyyn (L 5.12.2018/1050).

Sosiaalialalla virka-aputoiminta näkyy monin eri tavoin, ja toimijoita on useilla eri sektoreilla. Yksi tärkeimmistä virka-aputoimijoista sosiaalialan kanssa on poliisitoimi. Poliisin virka-aputoimintaa säätelee mm. poliisilaki, joka velvoittaa poliisin antamaan virka-apua muille viranomaisille (L22.7.2011/872). Poliisin virka-aputoimintaan liittyvää lainsäädäntöä käsitellään luvussa viisi.

Sosiaalihuollossa toimivat tiedostavat eri yhteistyömuotojen merkityksen ja tärkeyden. Nykypäivän työkalut verkkotoimintoihin ja erilaiset yhteistyöt ovat tulleet jäädäkseen ja ovat enemminkin normaalia käytäntöä kuin uuden kokeilua. Sosiaalihuollon yhteistyöstä muiden toimijoiden kanssa ohjeistetaan lainsäädäntötasolla sosiaalihuoltolaissa. Lain luvussa 3 ja 29 §:ssä veloitetaan sosiaalipäivystyksen ja poliisin väliseen yhteistyöhön, sekä 41§:ssä sosiaalihuollon toteuttaminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa nostetaan esille (L 30.12.2014/1301). Huomioonotettava seikka on tavanomaisen yhteis- ja verkostotyön ja virka-aputoiminnan eroavaisuus.

4.2 Sosiaalihuollon arvojen ja periaatteiden lainsäädäntö

Sosiaalihuollossa toteutetaan julkista valtaa, kuten myös poliisihallinnossa. Tästä syystä molempien hallinnonalojen taustalla vaikuttavat osittain samat kansalliset lainsäädännöt sekä erilaiset kansainväliset sopimukset. Näitä molempien hallinnonalojen toimintaan vaikuttavia kansallisia ja kansainvälisiä lakeja ja säädöksiä avataan enemmän poliisitointia koskevassa luvussa.

Sosiaalihuollon toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä on sosiaalihuoltolaissa, laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä hallintolaissa. Näissä kaikissa on useita sosiaalihuollon toimintaan ja sitä kautta siihen kuuluvaan virka-aputoimintaan linkittyviä merkittäviä seikkoja.

Sosiaalihuoltolaissa tällaisia ovat mm. 1§:n yhdenvertaisuus, asiakkaan oikeus hyvään palveluun ja kohteluun, 4 ja 5§:n asiakkaan ja lapsen etu sekä neljännessä luvussa olevat sosiaalihuollon toteuttamista koskevat asiat (L 30.12.2014/1301).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, eli niin kutsuttu asiakaslaki korostaa monissa kohdin asiakkaan kohteluun kuuluvia oleellisia seikkoja. Työntekijästä, asiakkaan tilanteesta sekä toimenpiteen mukaan painoarvo saattaa vaihdella. Esille nostettavia kohtia ovat 1§:n oikeus hyvään palveluun ja kohteluun, 8§:n itsemääräämisoikeus ja osallistuminen, kolmannen ja neljännen luvun salassapitosäännökset ja tietojen luovuttaminen (L 22.9.2000/812).

Hallintolain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lailla on myös tarkoitus edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta. Lakia sovelletaan valtion viranomaisten lisäksi kunnallisissa viranomaisissa, joten laki koskee myös sosiaalihuollon toimijoita. Lain 6§:n oikeusperiaatteissa mainitaan tasapuolinen kohtelu, puolueettomuus sekä toimien suhteellisuusperiaate. Virka-aputoimintaan sopivia hallintolain säädöksiä ovat myös 7§:n asianmukainen palvelu sekä 10§:n yhteistyö. (L 6.6.2003/434.) Nämä samat hallintolain säädökset nivoutuvat vahvasti myös poliisihallintoon ja poliisin toimintaan.

Sosiaalihuollossa etiikka on vahvassa roolissa, ja Talentian julkaisemassa Arki, arvot ja etiikka -julkaisussa sosiaalihuollon arvoja etiikkaa käsitellään laajasti. Esillä ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet, asiakaslähtöisyys, kokonaisvaltainen huomioiminen sekä itsemääräämisoikeus. Viranomaistoimista ja -päätöksistä huolimatta eri mahdollisuudet on tuotava esiin ja annettava mahdollisuus valintoihin sekä osallisuuden kokemukseen. Sosiaalihuollon työntekijän ammattitaito ja vastuu korostuvat eettisten valintojen ja moraalikysymysten äärellä. Sosiaaliset arvot ja eettiset menettelytavat vaikuttavat sosiaalihuollon tekijän toimiin ja valintoihin. Viranomaisen käyttää toimissaan valtaa, ja tätä harkintaa määrittävät useat eri tekijät, kuten ammatilliset, oikeudelliset, eettiset sekä asiantuntijatietoon liittyvät näkökulmat. Virka-aputoimissa ollaan usein ihmisen perusoikeuksien äärellä, ja siihen liittyvissä kysymyksissä nämä eri näkökulmat sekä työntekijän omat arvot ja asenteet aiheuttavat eettisiä ja moraalisia kysymyksiä ja valintoja. (Talentia 2018.)

5 POLIISITOIMI JA VIRKA-APU

Tässä luvussa kerrotaan poliisin virka-aputoimintaan keskeisesti vaikuttavasta lainsäädännöstä. Poliisilaissa on omat pykälät virka-avulle, mutta toimintaan liittyy keskeisesti myös muuta lainsäädäntöä, ohjeistusta, arvoja sekä periaatteita, joita luvussa tuodaan esille. Perusoikeuksiin ja ihmisarvoon liittyvät säädökset, sopimukset ja ohjeet ovat hyvin pitkälti samoja sekä poliisihallinnossa että sosiaalihuollossa.

5.1 Poliisin virka-aputoiminnan lainsäädäntö

Poliisin toimintaa säätelee ja siihen vaikuttaa useampi eri laki, määräys ja ohje. Suomen perustuslaki luo pohjan koko yhteiskunnan toiminnalle ja näin ollen myös vahvasti yhteiskuntaan linkittyvälle poliisille. Poliisi edustaa Suomessa julkista valtaa ja Suomen perustuslaki velvoittaa julkisen vallan turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista (L 11.6.1999/731). Mitä ovat nämä perus- ja ihmisoikeudet, jotka liittyvät myös poliisin virka-aputoimintaan?

Suomen perustuslain 2. luku sisältää perusoikeudet. Poliisin toiminnan kannalta merkittäviä pykäläiä kyseisessä luvussa on useita ja nostan niistä esille sellaisia, jotka poliisin virka-aputoiminnassa ovat keskeisiä. 6§:n yhdenvertaisuus, jossa korostetaan ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä. Pykälä edellyttää tasa-arvoista toimintaa jokaisen ihmisten kohdalla. 7§ sisältää jokaisen oikeuden elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen. Henkilökohtainen vapaus, koskemattomuus ja turvallisuus liittyvät vahvasti ja usein poliisin virka-aputoimintaan. 10§:n yksityiselämän suoja on hyvin vahva ja merkittävä yleisestikin, mutta varsinkin poliisitointa ajatellen. Yksityiselämä, kunnia ja kotirauha nauttivat vahvaa lainsuojaa Suomessa ja ovat viranomaistoiminnassa hyvinkin merkittäviä. Myös 21§:n asioiden asianmukainen käsittely ja päätöksen perustelu valitusoikeuksineen liittyy poliisin hallinnonalaan. (L 11.6.1999/731.)

Tärkein poliisin lainsäädäntö on poliisilaki, joka säätelee ja ohjaa poliisin toimintaa. Poliisilaki tuo esille poliisin tehtävät hyvinkin seikkaperäisesti sekä antaa toimivaltapohjan poliisin eri tehtäville ja toiminnoille. Poliisilain 1. luvun 1§ luettelee poliisin tehtävät. Lain mukaan näitä tehtäviä ovat mm. oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja

turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Näiden lisäksi samassa lakipykälässä on erikseen velvoite toimia turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisien, yhteisöjen ja asukkaiden kanssa (L 22.7.2011/872.) Velvoite toimia yhteistyössä viranomaisien kanssa liittyy poliisin virka-aputoimintaan.

Poliisilain 9. luku koskee erinäisiä säännöksiä. Luvun ensimmäisessä pykälässä on poliisin antama virka-apu, joka kuuluu seuraavasti:

Poliisin antama virka-apu

Poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle virka-apua, jos niin erikseen säädetään. Poliisin on annettava virka-apua muulle viranomaiselle myös laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi, jos virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta virkatehtäviään.

Poliisi voi antaa virka-apua myös yksityiselle, jos se on välttämätöntä tämän laillisiin oikeuksiin pääsemiseksi ja oikeuden loukkaus on ilmeinen. Virka-avun antamisen edellytyksenä on lisäksi, että yksityistä estetään pääsemästä oikeuksiinsa ja oikeuksiin pääseminen edellyttää poliisin toimivaltuuksien käyttämistä.

Päätöksen virka-avun antamisesta tekee päällystöön kuuluva poliisimies, jollei laissa toisin säädetä (L 22.7.2011/872.)

Poliisi antaa virka-apua monille eri viranomaisille hyvinkin erilaisiin tarpeisiin. Yleistä on virka-avun antaminen terveydenhuollolle mielenterveyslain 31§:n nojalla. Kyseisessä lainsäädännössä virkasuhteinen lääkäri on oikeutettu pyytämään poliisilta virka-apua henkilön toimittamiseksi tarkkailulähetteen tai sen laadinnan vuoksi. Myös tarkkailuun otetun tai hoitoon määrätyn poistuminen ilman lupaa oikeuttaa virkasuhteisen lääkärin pyytämään poliisilta virka-apua henkilön palauttamiseksi. (L 14.12.1990/1116.) Usein tähän lakiin sovellettavaa virka-apua käytetään, kun poliisi on turvaamassa ensihoidon yksikön toimintaa.

Eläinsuojelulain mukainen virka-avun antaminen eläinlääkärille on myös tavanomaista. Yleensä silloin on kyseessä viranomaisen valvontatehtävän suorittamisen estäminen. Valvontatehtävässä on usein kyse eläinten hoitoon liittyvästä laiminlyönnistä tai tiloihin liittyvästä tarkastuskäynnistä. (L 4.4.1996/247.)

Poliisi ei kuitenkaan aina ole pelkästään virka-apua antava viranomainen, vaan myös poliisilla on oikeus pyytää ja saada virka-apua. Tästä poliisin oikeudesta säädetään poliisilain 9 luvun 2§:ssä. Siinä toinen viranomainen veloitetaan antamaan poliisille virka-apua silloin, kun poliisille kuuluva tehtävä sellaista edellyttää. Lainkohta on seuraavanlainen:

Poliisille annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Päätöksen virka-avun pyytämisestä tekee päällystään kuuluva poliisimies, jollei erikseen toisin säädetä tai asian kiireellisyys muuta vaadi.

Puolustusvoimien virka-avusta säädetään lailla erikseen (L 22.7.2011/872.)

Poliisi tekee paljon yhteistyötä puolustusvoimien kanssa, joten virka-aputoiminta näiden viranomaisten välillä on luontaista. Poliisille annettavassa virka-avussa juuri Puolustusvoimat ovat merkittävässä roolissa, ja tätä virka-aputoimintaa säätelee laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille (L 5.12.1980/781). Poliisilla on toisinaan tarvetta erilaisille välineille ja kalustolle tehtäviensä hoitoon liittyen ja näitä välineitä ja kalustoa on usein Puolustusvoimilla. Tämä virka-aputoiminta mahdollistaa Puolustusvoimien materiaalin hyödyntämisen poliisitehtävillä. Puolustusvoimien virka-apuun poliisille kuuluvat tavanomaisesti myös erilaiset räjähteisiin liittyvät tehtävät sekä kadonneen henkilön etsintään liittyvät tehtävät. Räjähteisiin liittyvissä tehtävissä Puolustusvoimat saattaa esimerkiksi raivata jostakin rakennuksesta löytyneen sodanaikaisen räjähteen turvallisesti pois ja kadonneen henkilön etsinnässä varusmiehistä koottu ryhmä lähtee maastoon etsimään kadonnutta. Hyvänä esimerkkinä tästä poliisien ja Puolustusvoimien välisestä virka-aputoiminnasta on kevään 2020 Uudenmaan maakuntarajalla ollut liikkumisrajoitus ja sen valvonta.

Laki tuo yksiselitteisesti esille myös sen, että päätöksen poliisin puolelta tekee päällystään kuuluva poliisimies, joka normaalisti on komisario- tai ylikomisariotasoinen poliisimies. Laki antaa tietyin edellytyksin päätäntävällän myös muille kuin päällystään kuuluville poliisimiehille.

Poliisin toimiessa virka-avun antajana tulee huomiota kiinnittää siihen, että muut poliisille säädetyt tehtävät eivät vaarannu. Merkittävää on varsinkin poliisin kohdalla virka-apua

antaessaan tiedostaa virka-avun ja poliisin oman tehtävän ero. Kyseessä voi siis olla poliisille lähtökohtaisesti kuuluva hälytystehtävä eikä toiselle viranomaiselle annettava virka-apu.

5.2 Poliisitoiminnan arvojen ja periaatteiden lainsäädäntö

Tutustuessa Suomen poliisin virallisiin verkkosivustoihin on sieltä nähtävissä poliisin toiminnan yleisiä periaatteita ja arvoja. Poliisin tulee kunnioittaa perus- ja ihmisoikeuksia ja toimivaltuudet on oltava perusteltuja ja harkittuja. Yksilöiden oikeuksien turvaaminen sekä oikeudenmukaisuus ovat Suomen poliisin arvoja. Oikeudenmukaisuuteen sisältyy mm. yhdenvertainen ja tasapuolinen kohtelu. (Poliisi 2020.)

Aikaisemmin esille nostettu poliisilaki sisältää tarkat velvoitteet poliisia kohtaan erilaisiin arvoihin ja periaatteisiin liittyen. Lain 2§ velvoittaa poliisin kunnioittamaan perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia ja 3§ koskee suhteellisuusperiaatetta (L 22.7.2011/872). Suhteellisuusperiaate tulee ottaa huomioon toimenpiteistä päätettäessä ja niitä toteutettaessa ja tarkoittaa, että käytettävien toimien on oltava oikein mitoitettuja ja oikeassa suhteessa arvioitaessa toimintaa ja tavoitteita. Lähtökohtaisesti tulee siis mahdollisimman vähän rajoittaa yksityisen eri oikeuksia. Mainitsemisen arvoinen pykälä on myös 5§, jossa poliisi oikeutetaan käyttämään toimivaltaansa vain säädettyyn tarkoitukseen (L 22.7.2011/872.) Tämä tarkoitussidonnaisuuden periaate on osa virka-aputoiminnan toimivaltuusnäkökulmaa ja tarkoittaa yleisesti ottaen sitä, että viranomaiselle lainsäädännöllä annettua valtaa käytetään siihen tarkoitukseen, johon se on tarkoitettukin. Poliisilain lisäksi poliisin toimintaa ohjaavia keskeisiä lakeja ovat esitutkintalaki ja pakkokeinolaki, jotka nivoutuvat monin eri tavoin virka-aputoimintaan.

Kansallisen lainsäädännön lisäksi Suomea koko yhteiskuntana ja sen osatekijöitä ohjaavat kansainväliset sopimukset. Poliisin ja sosiaalihuollon hallinnonaloja ajatellen merkittäviä sopimuksia ovat Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Euroopan ihmisoikeussopimuksen viides artikla peräänkuuluttaa jokaisen vapautta ja turvallisuutta. Kahdeksannessa artiklassa esillä on jokaisen oikeus yksityiselämäänsä. 13. artikla tuo esille jokaisen oikeuden oikeussuojaan. Tämä on hyvä huomioida varsinkin, jos viranomaisella on loukannut oikeuksia ja vapauksia. 14. artikla velvoittaa syrjinnän

kieltämiseen, joka on nykyajan yksi eniten esillä oleva velvoite ja ihmisoikeus. (Euroopan ihmisoikeussopimus 1999.) YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus on arvoiltaan hyvinkin samansisältöinen. Ensimmäinen artikla korostaa kaikkien tasavertaisuutta. Toinen artikla kieltää syrjinnän. Kolmas artikla nostaa esille jokaisen oikeuden vapauteen ja turvallisuuteen. Tasavertaisuus ja tasa-arvo ovat julistuksessa vahvasti läsnä. (YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, [viitattu 14.9.2020].)

Sosiaalihuollon toimintaan liittyviä eettisiä asioita nostettiin esille edellisessä luvussa. Etiikka ja moraalikysymykset liittyvät vahvasti myös poliisitoimen tehtäviin. Nykyisestä poliisiammattikorkeakoulusta ja aikaisemmin poliisikoulusta valmistuneet ovat jo pidemmän aikaa antaneet tutkintoon valmistumisen yhteydessä poliisin eettisen valan. Valan tarkoituksena on saada valmistuneet poliisit tiedostamaan ja sisäistämään oikeat arvot ja toimintatavat. Valassa tuodaan esille mm. toimiminen lainsäädännön mukaan sekä ihmisarvon ja oikeuksien kunnioittaminen. (Eettinen vala 2020.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa tarkastellaan ja tuodaan esille opinnäytetyön prosessin eri vaiheita. Alussa kerrotaan opinnäytetyön aikataulusta ja työvaiheista. Lisäksi käsitellään tutkimusmenetelmää, haastatteluiden toteuttamista ja muulla tavalla hankitun aineiston keruuta, aineiston analyysiä sekä tutkimuksen eettisiä näkökulmia.

6.1 Opinnäytetyön toteutuksen aikataulu ja työvaiheet

Opinnäytetyöprosessi on lähtenyt liikkeelle kesällä 2020 aiheen ja lähestymiskulman valitsemisella sekä tutkimusongelmaa ja tutkimuskysymyksiä hahmotellen. Teorian pohjaksi kartoitin ja keräsin poliisitoimen ja sosiaalihuollon virka-aputoiminnan lainsäädäntöä. Teorian kokoamisen aloitin alkusyksystä 2020 ja samaan aikaan olen hakenut tutkimusluvat.

Tutkimuslupien myöntämisen jälkeen olen kartoittanut haastateltavia. Kunnallisella puolella sekä sosiaali- ja kriisipäivystyksessä esimies kartoitti halukkaita osallistujia ja ilmoitti heidän yhteystietonsa minulle. Näin tapahtui myös toisen yksityisen toimijan kohdalla. Muille tutkimukseen osallistuneille olen itse esittänyt pyynnön osallistua.

Haastattelut suoritin 2020 syksyn sekä loppuvuoden aikana. Kirjallisiin vastauksiin en esittänyt ja vaatinut tarkkaa vastausaikaa, mutta sain silti kaikilta vastaukset vuoden 2020 loppuun mennessä. Kaiken tutkimusaineiston saatuaani litteroin haastattelut sekä muokkasin kirjalliset vastaukset samanlaiseen tekstimuotoon. Tämän jälkeen alkoi aineiston analysointi sekä tutkimustulosten kirjoittaminen.

Opinnäytetyöprosessiin on kuulunut kolme seminaariesitystä. Lokakuussa 2020 esittelin opinnäytetyön suunnitelman. Vuoden 2021 helmikuun seminaarissa on esitetty työn teoriaosuus ja saman vuoden huhtikuussa valmistuva työ.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Määrällisenä tutkimuksena ja tuloksena mukaan on otettu virka-aputehtävien määrä tietyltä ajankaksolta Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen alueella.

Tutkimuksen lähtökohtana ja tavoitteena oli saada tietoon työntekijöiden henkilökohtaisia kokemuksia aihealueesta, ja tämä lähtökohta osaltaan suuntasi kohti laadullista tutkimusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on tutkittavien näkökulmien ymmärtäminen ja heidän omat havaintonsa tutkittavasta aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2004, 22, 27).

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tarkoitetaan kvalitatiivista tutkimusta. Tarja Heikkilän (Heikkilä 2004, 16) mukaan laadullinen tutkimus antaa ymmärrystä tutkimuskohdetta kohtaan sekä auttaa ymmärtämään erilaisia syitä tutkimuskohteen päätöksiin ja käyttäytymiseen. Kerättyä aineistoa pyritään analysoimaan tarkasti ja tutkimuksessa hyödynnetään psykologian ja käyttäytymistieteiden oppeja. Laadullisessa tutkimuksessa selvitetään esim. tutkittavien asenteita, arvoja ja odotuksia. Tutkimusmenetelmä sopii myös toiminnan kehittämiseen, sosiaalisten ongelmien tutkimiseen sekä erilaisten vaihtoehtojen etsimiseen.

Laadullisen tutkimuksen periaatteina on vastata kysymyksiin miksi, miten ja millainen. Aineiston kerääminen on vähemmän strukturoitua kuin määrällisessä tutkimuksessa ja kerätty aineisto on usein tekstimuotoista. Valmiina aineistoina käytetään esimerkiksi päiväkirjoja ja omaelämäkertoja, joten aina ei tarvitse käyttää juuri tutkimusta varten kerättyä ja tuotettua materiaalia. Tarvittavaa aineistoa kerätään lisäksi erilaisin haastatteluin ja keskusteluin. Tässä opinnäytetyössä haastattelumenetelmänä oli teemahaastattelu, jossa keskitytään tiettyihin aihealueisiin. Keskeistä haastattelu- ja keskustelutyöskentelyssä on vuorovaikutus. (Heikkilä 2004, 17.)

Laadullista tutkimusta määritellesä Eskola ja Suoranta (2008, 15-24) tuovat esille useita tälle menetelmälle keskeisiä näkökulmia ja toimintamalleja. Nämä toimintamallit luovat eroavaisuuksia määrälliseen tutkimukseen. Keskeisiä käsitteitä ovat aineistonkeruumenetelmä,

tutkittavien osallisuus ja heidän näkökulmansa, otannan valinta, aineistolähtöisyys, tutkijan hypoteesittomuus, tutkijan oma asema sekä mahdollinen narratiivinen ote.

6.3 Aineistonkeruu ja haastateltavat

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa kerätty laadullinen aineisto on tavallisesti tekstimuodossa olevaa aineistoa. Tätä tekstiaineistoa ei yleensä haluta tai edes voida muuntaa numeraaliseen muotoon. Tällainen laadullinen aineisto on usein tutkijan keräämää haastatteluaineistoa, joka tavallisesti on nauhoitettu ja puretaan myöhemmin kokonaan tai osittain tekstimuotoon. (Rantala 2010, 111.)

Tässä opinnäytetyössä pääasiallisesti aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu. Tutkimuksen tavoitteena oli saada aiheesta työntekijöiden omia kokemuksia vapaasti kerrottuna ja teemahaastattelu oli luonteva valinta tällaisen aineiston saamiseksi. Teemahaastattelu antaa mahdollisuuden myös muuhunkin vapaaseen keskusteluun, jota näissäkin haastatteluissa syntyi.

Huomionarvoista haastattelututkimusta tehdessä on ymmärtää haastattelun luotettavuus sekä konteksti- ja tilannesidonnaisuus. Haastateltava saattaa keskittyä antamaan vain hyviä vastauksia, joilla hän mahdollisesti osoittaa asemaansa tai persoonaansa. Haastattelun tilannesidonnaisuus ja konteksti voivat myös vaikuttaa vastauksiin, eli vastaisiko haastateltava eri tavalla toisena ajankohtana ja toiselle haastattelijalle. Haastattelun tuloksia ei saisi näin ollen liioitellen yleistää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 206–207.)

Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin ja kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastateltavat saavat vastata omin sanoin. Kysymysten järjestys ja tarkka muoto voivat myös elää haastattelun aikana. Oleellista teemahaastattelussa on keskeisissä teemoissa pysyminen ja eteneminen, eikä yksityiskohtaisten kysymysten esittäminen. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47 – 48.)

Haastateltaviksi pyrittiin saamaan virka-aputoiminnan kanssa tekemisissä olevaa ja siitä kokemuksia omaavaa sosiaalihuollon ja poliisitoimen henkilöstöä. Haastateltavaksi kysyttiin työntekijöitä sosiaali- ja kriisipäivystyksestä, poliisilaitokselta, kunnalliselta puolelta sekä

yksityiseltä sektorilta. Yksityisellä sektorilla työskentelevät eivät ole virka-apua ajatellen viranhaltijoilta, mutta heillä on tärkeä rooli viranomaisten virka-aputoiminnassa, joten heidän mukaansa pyytäminen ja saaminen oli tärkeää. Tutkimuslupa ennen haastattelukutsuja haettiin ja saatiin poliisilaitokselta, Poliisihallitukselta sekä kunnallisen puolen viranhaltijoiden esimiehiltä. Yksityisen sektorin työntekijöiden haastatteluun ei vaadittu tutkimuslupaa. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan yhdeksän henkilöä, joista naisia oli seitsemän ja miehiä kaksi. Osallistuville ei lähetetty erillistä saate- ja suostumuskirjettä, vaan osallistumisesta on sovittu suoraan haastateltavien kanssa tai heidän esimiehensä on kartoittanut halukkaita osallistujia, jotka ovat ilmaisseet suostumuksensa esimiehelleen ja antaneet samalla luvan haastatteluun.

Teemahaastattelussa (Liite 2.) oli kolme aihealuetta: 1 Lainsäädäntö ja toimivalta, 2 Kokemukset virka-aputoiminnasta sekä 3 Virka-aputoiminnan kehittäminen. Näiden yläteemojen alle tehtiin tarkentavia kysymyksiä, mahdollisimman monipuolisten vastausten saamiseksi ja tutkimukselle oleellisten asioiden esille nostamiseksi. Vastaajien anonymiteetin mahdollistamisella pyrittiin rohkaisemaan myös kriittisten näkökulmien ja asioiden esille tuomiseen. Haastattelurunko muokkautui tutkimuskysymysten mukaan. Teemoihin ja haastattelurungon tarkentaviin kysymyksiin vaikutti tutkijan omat ajatukset ja kokemukset sekä tavoite saada mahdollisimman monipuolisia kokemuksia virka-aputoiminnasta.

Henkilökohtaiset haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina. Haastattelut tapahtuivat jokaisen työntekijän työpaikalla ja heidän työaikanaan. Tällä ratkaisulla pyrittiin vähentämään haastatettaville koituvaa haittaa. Haastattelut suoritettiin sellaisessa tilassa, että haastattelu ei häirinnyt päivittäistä toimintaa ja päinvastoin. Yksilöhaastattelu on tavallisin tapa haastattelujen toteuttamiseen, sillä sellainen saattaa tuntua helpommalta toteuttaa kuin muut haastattelumuodot (Hirsjärvi & Hurme 2004, 61). Ryhmähaastattelu olisi voinut olla toimiva ratkaisu useamman sosiaali- ja kriisipäivystyksen työntekijän samanaikaiseen haastatteluun, mutta pelkästään aikatauluttaminen kolmen haastateltavan ja haastattelijan kohdalla osoitautui haastavaksi.

Tutkimuksen edetessä osa tutkimukseen osallistuvista pyysi saada osallistua haastattelun sijaan kirjallisesti. Halukkuutta kirjalliseen vastaamiseen perusteltiin haastatteluajankohdan yhteensovittamisen sekä yhteiskunnassa vaikuttavan epidemian tuomilla rajoituksilla ja

haasteilla. Kirjallisesti vastaavien joukosta nousi esille näkemys, että kirjallisesti vastatesaan heillä on mahdollisuus käyttää enemmän aikaa vastauksiin ja heidän vastauksensa ovat mahdollisesti harkitumpia, laadukkaampia ja tarkempia. Kirjallisesti vastaaville lähetettiin sähköpostitse teemahaastattelun runko tarkentavine kysymyksineen. Henkilökohtaisesti haastateltiin kolmea työntekijää, puhelimitse yhtä työntekijää ja kirjallisesti sähköpostilla vastauksensa antoi viisi työntekijää.

Haastatteluissa käytettiin äänitallennetta, ja tästä ilmoitettiin jokaiselle haastateltavalle ennen haastattelun aloittamista. Äänitteiden kestot haastatteluista vaihtelivat 49 minuutin ja 58 minuutin välillä. Äänitetyn keskustelun lisäksi haastatteluissa oli runsaasti muutakin aihealueeseen tai aihealueen ulkopuolelle liittyvää keskustelua. Keskustelua käytiin muun muassa toimenkuvista, opiskelu- ja työhistoriasta sekä poliisitoiminnasta. Tallennettu haastattelumateriaali litteroitiin, eli purettiin tekstimuotoon. Kirjalliset vastauksen muutettiin kaikki samaan fontti- ja ulkoasumuotoon. Tekstiaineistoa kertyi kaikkiaan 46 arkkia. Kirjallisten vastauksien tulostuksissa on mukana teemahaastattelun tarkentavat kysymykset.

Litteroinnin avulla kerätty materiaali muuntuu sellaiseen muotoon, joka on helpommin hallittavissa. Litterointi on olennainen osa tutkimusaineistoon tutustumista ja huomiota tulee kiinnittää litteroinnin tarkkuuteen. Aineiston rajaaminen on mahdollista litterointivaiheessa, varsinkin jos aineisto on laaja, ja purkaa tekstiksi vain tutkimusongelman kannalta olennaiset osat. Valikointiperusteen on tällöin oltava tarkasti perusteltu ja pohdittu, ja sitä on noudatettava johdonmukaisesti. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13–14.)

6.4 Tutkimusaineiston analysointi

Kerättyä aineistoa voidaan analysoida ja tulkita monin tavoin. Analyysitavat voidaan karkeasti jakaa selittämiseen ja ymmärtämiseen. Selittämiseen pyrkivässä käytetään usein tilastollista ja ymmärtämiseen laadullista analyysia. Analyysitavan valintaa on syytä miettiä tutkimusongelman kautta, mitä halutaan selvittää. Tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely sekä diskurssi- ja keskusteluanalyysi. (Hirsjärvi ym. 2015, 224.) Aineistoa analysoidaan usein aineiston keruun yhteydessä ja tämä erottaa laadullista tutkimusta määrällisestä tutkimuksesta. Laadullisessa tutkimuksessa yksi lähestymistapa aineiston analyysiin on haastattelijan tulkinta litteroidusta aineistosta. Tässä tutkija

selventää, tiivistää, tulkitsee ja luokittelee aineistoa. Tämä vaatii aineiston tuntemista, joka tulee litteroidun tekstin lukemisen kautta. Analysointi vaatii näin ollen aineiston lukemisen. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136-143.)

Laadullisen tutkimuksen haastatteluaineiston litteroinnin aikana tai sen valmistuttua pitäisi tutkijalla olla analyysimenetelmä valittuna. Tutkijan on tehtävä valinta, kuinka systemaattisesti hän haluaa aineistoaan lähestyä. Aineistoa voi lukea niin paljon, että sen hallitsee ja siitä kykenee kirjoittamaan analyysia tai sitten aineistoa voi lukea ja tutkia systemaattisemmin esim. väreillä tai merkinnöillä koodaten. Teemahaastatteluilla kerättyä aineistoa analysoidaan usein teemoittelemalla. Tällöin aineistoa jäsennellään teemojen mukaisesti, jonka jälkeen teemoihin jaettua aineistoa pelkistetään. (Eskola & Vastamäki 2015, 42-43.)

Tässä opinnäytetyössä aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä kolmen pääteeman mukaisesti. Aloitin kerätyn tutkimusaineiston analyysin lukemalla litteroituja haastatteluja sekä sähköisesti saamiani vastauksia. Alusta asti aineistoa läpi käydessäni teemoittelin sisältöä mielessäni kolmen pääteeman mukaisesti ja etsin samalla vastauksia suoraan tutkimuskysymyksiini sekä teemahaastattelun tarkentaviin kysymyksiin. Tämän jälkeen kävin aineistoa uudelleen läpi ja merkitsin tulostettuihin materiaaleihin eri väreillä teemoihin liittyviä kohtia, esim. toimivalta ja lainsäädäntö -teeman väriksi valitsin sinisen. Merkitsin tällä sinisellä värillä tekstistä kaiken sellaisen, joko alleviivaamalla tai sivun reunaan merkitsemällä, joka mielestäni liittyi ja vastasi kysymyksiin oman ja muiden toimijoiden lainsäädännön ja toimivallan tuntemiseen ja joissa kuvailtiin osaamiseen liittyviä asioita.

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä eettiset kysymykset ovat tärkeitä, ja ne on pidetty tässä opinnäytetyössä perustana jokaisessa työvaiheessa. Huolellisuutta ja tarkkuutta sekä hyvää tieteellistä käytäntöä on noudatettu. Tähän tutkimukseen osallistuvien henkilöiden hyvinvoinnista on pyritty huolehtimaan kertomalla heille avoimesti tutkimuksesta ja heidän vapaaehtoisuuttaan painottaen. Osallistujien hyvinvointi on otettu huomioon aikatauluja sopiessa sekä antamalla heille mahdollisuuden osallistua itselleen mieleisimmällä tavalla, joko haastattelulla tai kirjallisesti. Tutkimuksesta on laadittu tiedote tutkimuksesta ja tietosuojaseloste sekä tarvittava yhteistyösopimus. Tässä tutkimuksessa ei kerätty henkilötietoja.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeessa yleisenä eettisenä periaatteena on, että tutkimuksessa mukana oleville ihmisille ei aiheudu merkittäviä haittoja tai riskejä. Peruslähtökohdaksi nostetaan myös luottamus, joka vaatii ihmisarvon ja oikeuksien huomioimisen ja kunnioittamisen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7-8).

Eettisenä vaatimuksena aineiston käytössä on tutkijan toimiminen tarkasti ja huolellisesti. Omat tulokset tulee esittää oikealla tavalla ja oikeassa valossa, muiden tutkimukset pitää huomioida. Kiellettyä on tehdä luvattomia lainauksia, vääristää tuloksia sekä esittää toisen tekstiä omana. Avoimuus ja kontrolloitavuus tarkoittavat aineiston kohdalla oikeanlaista lainaus- ja lähdemerkintää, sillä tällöin on mahdollisuus lähdeaineiston tarkastamiseen. (Alasuutari 2005, 16 – 21.) Viittaustekniikkana sekä lähteiden merkitsemisessä olen noudattanut SeAMK:n ohjeita.

Lähdeteoksia etsiessä sekä niitä hyödyntäessä eettisyys korostuu aineiston alkuperäisyyden ja sen tekijän tai tekijöiden kunnioittamisessa. Tämä koskee myös haastattelujen ja kirjoitettujen vastausten suoraa lainaamista. Lähdeteoksien sisältöä eikä kerätyn aineiston sisältöä ole muokattu niin, että merkitys muuttuisi.

Haastatteluiden yhteydessä on kerrottu haastattelun tarkoitus ja aineiston käyttö, osallistumisen vapaaehtoisuus, haastattelun keskeytymismahdollisuus, nauhoituksen suorittaminen sekä aineiston hävittäminen. Haastattelutallenteiden sekä litterointien ja kirjallisten vastausten hävittäminen tulee tehdä laadukkaasti. Haastatteluiden nauhoittamiseen käytetty tabletti on vain tutkijan käytössä, ja sen käyttö muilta on estetty lukitusmenetelmällä. Litteroinnin jälkeen äänitallenteet on poistettu laitteen muistista. Litteroitu aineisto on ollut tallennettuna tutkijan omalla tietokoneella sekä pilvipalvelussa, joissa molemmissa on salasanalukitus. Litteroidun aineiston hyödyntämisen jälkeen tiedostot on poistettu lopullisesti sekä tulostetut tekstit on hävitetty asianmukaisesti.

Osallistujien anonymiteetin esille tuominen ja siitä tarkasti huolehtiminen on osa tutkimuksen eettisyyttä. Euroopan komission yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimusten etiikkaa koskevassa julkaisussa suurena riskinä pidetään nimenomaan henkilöllisyyden paljastumista ja yksityisen tiedon riittämätöntä suojaa. Yksityisyyden suojaaminen sekä oikeanlaiset toimenpiteet tietojen käsittelyssä ja tallentamisessa on oltava keskiössä

koko tutkimuksen ajan. (European Commission 2018, 15.) Aineistoa käsiteltäessä ja tuloksia julkistettaessa on jätetty pois kaikki henkilöitävissä olevat asiat. Anonymiteetista huolimatta aineistonkeruun hankkimisen tarkka kerronta ja tutkimuslupien hankkiminen ja saaminen kertovat työn eettisyydestä.

Tutkimuksen luotettavuutta käsitellään termeillä reliaabelius ja validius. Tutkimuksissa pyritään lähtökohtaisesti välttämään vihjeitä, varsinkin tuloksien ilmaisemisessa ja julkistamisessa, mutta tulosten luotettavuudessa ja pätevydessä on vaihteluja. Luotettavuutta voidaan arvioida erilaisia tutkimus- ja mittaustapoja. Reliaabelius tarkoittaa tulosten toistettavuutta, esimerkiksi kahden tutkijan päätymistä samanlaiseen tulokseen, tai jos samaa henkilöä tutkitaan eri kerroilla ja päädytään samaan tulokseen. Tarkoitus on ikään kuin karsia pois sattumanvaraiset tulokset. Validius tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä. Onko saatu tutkittua juuri sitä, mitä on ollut tarkoituskin tutkia. (Hirsjärvi ym. 2015, 231–232.)

7 TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään pääteemojen mukaisesti tutkimustuloksia, joita kerätyn tutkimusaineiston ja sen analysoinnin tuloksena saatiin. Pääteemojen alle tehtiin alaotsikoilla tarkennuksia teeman aiheista. Vastaajien työskentelyorganisaatiota ei ole tuotu tarkoituksella esille missään vaiheessa, mutta joistakin suorista lainauksista se on pääteltävissä.

Aineistonkeruumenetelmän vaihtuminen joidenkin osallistujien osalta henkilökohtaisesta haastattelusta kirjallisiin vastauksiin herätti alussa ajatuksia tuloksien erilaisuudesta ja toivottavien tulosten saamisesta teemoja ajatellen. Molemmilla tavoilla kerätty aineisto osoittautui kuitenkin laajaksi ja laadukkaaksi. Kahden rinnakkaisen aineistonkeruumenetelmän käyttäminen ja hyödyntäminen eivät poissulkeneet toisiansa tai riidelleet analysointivaiheessa.

7.1 Lainsäädäntö ja toimivalta

Lainsäädännön ja toimivallan teeman alla selvitettiin osallistujien arvioita omasta ammattihallinnasta sekä heidän kokemuksia ja arvioita muiden toimijoiden ammattitaidosta ja osaamisesta.

7.1.1 Oma osaaminen

Kaikki osallistujat kokivat tuntevansa oman lainsäädännön ja toimivallan. Yhdessäkään vastauksessa ei kerrottu omasta osaamattomuudesta. Osaamista kuvailtiin ja arvioitiin monin tavoin ja sanallisesti osaamisen taso nähtiin ei liian hyvästä hyvään. Myös numeraalinen arviointi osaamiselle esiintyi. Tarkempia yksityiskohtia omasta osaamisesta tai jonkin erityisalueen hallitsemisesta ei tuotu esille.

Ei varmaan liian hyvin.

Tiedän ja tunnen omat toimivaltuudet hyvin.

Asteikolla 1-10 = 8,5.

Ajattelin olevani ihan hyvin perillä siitä asiasta.

Osaaminen ja osa-alueiden hallitseminen liitettiin mieluummin omaan työorganisaatioon tai hallinnonalaan, ei niinkään omaan ammattitaitoon ja osaamiseen.

Poliisihallinnon osalta, yleisellä tasolla melko hyväksi.

Oman osaamisen arviointi ja sen sanoitus ei ole ehkä helppo tehtävä, ja mielestäni osallistujat olivat varovaisia tuomaan omaa ammattitaitoa ja osaamista esille tai sitä arvioitiin vaatimattomasti. Oman kokemukseni mukaan sekä sosiaalihuollon että poliisitoimen työntekijät kokevat ammattitaitonsa ja osaavansa laajat ja haastavatkin tehtävänsä hyvin. Tätä ei kovinkaan rohkeasti ja itsevarmasti esille nostettu.

7.1.2 Muiden toimijoiden osaaminen

Muiden toimijoiden osaamisessa toistuivat vastaajien kokemukset osaamisen vaihtelusta. Osaamista arvioitiin toisinaan varovasti, ja toisinaan ilmaisu oli suoraa. Osaamisen vaihtelu kohdistui toisinaan henkilöihin, toisinaan paikkakuntiin. Myös tiettyyn organisaation tai työpaikan osaamisen vaihtelua tuotiin esille. Tämä maantieteellinen eroavaisuus tuli ilmi myös kokemuksiin liittyvässä teemassa.

On erittäin hyvin asian tuntevaa, mutta myös toista ääripäätä. Muiden toimijoiden osalta eli virka-apun pyytäjien osalta osaaminen ja lainsäädännön tunteminen on selkeästi parantunut viime vuosina.

Sijaishuoltopaikkojen ymmärrys on toisinaan heikkoa. Sijaishuoltoyksiköissä lullaan usein, että sosiaali- ja kriisipäivystys tekee heti virka-apupyyntönsä poliisille, mikäli nuori karkaa yksiköstä. Näin ei kuitenkaan toimita ellei kyseessä ole todella vakava tilanne.

Et hirveesti vaihtelee (osaaminen) työntekijästä ja tosta kaupungista riippuen. Tosi paljon.

[paikkakunta poistettu] sosiaalipäivystyksestä... niin sieltä saattaa vastata semmonen päivystäjä, joka ei niinku edes tiedä oikein, että miten se virka-apu tehdään ja minne se tehdään.

Toisen toimijan osaamista arvioitaessa tuli esille, että kokemusta toisen toimijan ammattitaidottomuudesta tai osaamattomuudesta on, mutta selkeästi ja tarkemmin ei välttämättä tuotu esille tai pystytty erittelemään, mihin asia liittyi ja kuinka tämä ilmeni.

...tuntuu, että vähän niinku epätietoisuutta, että kuka saa tehdä, mitä saa tehdä ja kenen pitää tehdä mikäkin päätös. Et siitä ehkä vähän sitten... on niinku epäselvyyttä.

Muiden toimijoiden osaamisen arviointi koettiin mahdollisesti arvostelevana tai mahdollisesti jopa toisia toimijoita loukkaavina, eikä näin ollen vastauksissa tai haastattelussa tuotu todennäköisesti kaikkia mielipiteitä esille.

7.2 Kokemukset virka-aputoiminnasta

Kokemuksen teeman alla käsiteltiin virka-apua ja viranomaisyhteistyötä yleisesti monen eri alateeman avulla. Teemoissa käsiteltiin erilaisia haasteita, kirjaamisiin ja dokumentointiin liittyviä asioita, virka-avun maksullisuutta sekä muiden toimijoiden tuntemisen merkitystä.

7.2.1 Toiminta yleisesti ja mahdolliset haasteet

Vastauksissa oli hyvinkin yhtäläinen linja siitä, että kokemukset viranomaisyhteistyöstä ja virka-aputoiminnasta yleisellä tasolla Etelä-Pohjanmaalla olivat positiivisia. Yleisesti yhteistyö koettiin toimivana. Toimijoiden keskinäisellä luottamuksella ja arvostamisella nähtiin olevan merkitystä yhteistyön sujuvuuteen. Poliisin kanssa työskentely koettiin sujuvaksi. Sosiaalipäivystyksen kanssa työskentelyn sujuvuus perustui keskustelevaan yhteyteen sekä vähäiseen byrokraatiaan.

Etelä-Pohjanmaan alueella viranomaisyhteistyö toimii yleisellä tasolla erittäin hyvin.

Yhteistyö sujuu mielestäni hyvin. Keskinäinen luottamus ja toisen toimenkuvan ja asiantuntemuksen arvostus on oleellinen osa yhteistyön sujuvuutta.

Sekä yleisjohtajien että kenttäpoliisien kanssa yhteistyö on sujunut todella hyvin.

Kokemukset ovat pääsääntöisesti positiivisia. Yhteistyö sujuu hyvin.

Oon tykänny tosi paljon nimenomaan tos sosiaalipäivystyksen kans asioimises, et se on... se on niin keskustelevaa... että voidaan niinku puhua ja miettiä tota niin... et se ei oo tavallaan niin byrokraattista.

Pohjanmaan poliisilaitoksen tilannekeskuksen sijainnin ja toiminnan merkitys koettiin tärkeäksi tekijäksi toimivan yhteistyön kannalta.

Asiat on ohjeistettu hyvin ja prosessi toimii hyvin tilannekeskuksen toimesta ja ansioista.

Mielestäni toimii hyvin. Ei ole ollut ongelmia. Varmasti yhteistyötä on helpottanut se, että olemme samassa rakennuksessa, jolloin kynnys esimerkiksi konsultointiin on matala.

Haasteina ja toiminnan sujuvuutta hankaloittavia asioita nousi vastauksissa esille runsaasti. Näiden haasteiden ja toiminnan sujuvuutta hankaloittavien asioiden runsaus on hiukan ristiriidassa siihen, että kokemukset yhteistyöstä koettiin pääosin positiivisiksi ja toimiviksi. Haasteellisina asioina koettiin epätietoisuus lainsäädännöstä ja toimivaltuuksista sekä toimintatavoista. Toimijoiden erilaisilla tulkinnoilla ja toimilla oli vaikutusta asioiden hoitamiseen ja palveluiden tasalaatuisuuteen.

Huonosti toimivaa on se, että välillä viranomaiset pyytävät virka-apua sellaisiin tehtäviin joihin heillä itselläänkään ei ole toimivaltuuksia.

Kyllä se niinku hämmentää... justii tuo että se olkoon sitten sosiaalipuolen viranhaltijoita tuntuu että vähän niinku se tulkinta ja laki muuttuu kenen kans juttelee... ja toisaalta sitten taas myös poliisin edustajan kans... että vähä niinku asia muuttuu riippuu kenen kans juttelee. Että saman asian voi tulkita vähän niinku eri lailla.

Mun mielestä pitäis olla sekä niinku sosaalipuolen viranhaltijoilla että sitten taas niinku poliisilla, ni se pitäs olla kuitenkin mun mielestä niinku tasalaatusta se tieto ja palvelu, et ei se voi, ku puhutaan kuitenkin lakiin perustuvista asioista, niin ei se voi niin paljo vaihdella henkilöittäin

Hatkaavat, eli sijoituspaikastaan luvatta poistuneet lapset ja nuoret tuovat haasteita toimintaan. Näiden hatkaavien lasten ja nuorten kohdalla arvio virka-apupyynnön tekemiseen perustuu olosuhteiden ja kokonaisuuden mahdollisimman tarkkaan tietämykseen.

Ehkä eniten päänvaivaa liittyy lastensuojeluyksiköistä ja kotoa karanneisiin lapsiin/nuoriin. Koska on hyvä tehdä heistä poliisille virka-apupyynnö?

Sijaishuoltoyksiköstä ollaan usein yhteydessä sosiaalipäivystykseen liittyen lasten karkureissuihin. Näissä tilanteissa tulee aina tehdä tilannekohtaista arviota siitä, riittääkö siinä hetkessä katoamisilmoituksen tekeminen, vai tuleeko tehdä virka-apupyynnö... Tämä on haastavaa, koska milloinkaan ei voi enustaa palaako lapsi yksikköön tunnin-parin päästä, vai onko hän todella ajautunut esimerkiksi huonoon seuraan eikä kykene itsestään huolehtimaan.

Välillä pyynnöt ovat puutteellisia ja joudumme pyytämään virka-avun pyytäjää täydentämään pyyntöään.

Resurssien vähydellä koettiin olevan vaikutusta toiminnan sujuvuuteen. Muiden viranomaisten, varsinkin poliisin, resurssien riittämättömyys ymmärrettiin. Poliisin resurssit ja paikalle saamisen hitaus ja vaikeus todettiin useassa vastauksessa. Kaikkien ymmärrettiin kuitenkin pyrkivän toimimaan mahdollisuuksiensa mukaan.

Toki näitä tilanteita on tullu, että välillä olisi toivonu, että olis saatu poliisi nopeammin paikalle. Niin, että siinä vois saada nopeammin, mutta kyllä myös ymmärrys riittää siihen, että poliisillakin on rajalliset resurssit, et ei niillä voi olla tuolla viittä partiota pyörimässä vähän valmiiksi odottelemassa...

Ehkä se, että poliisin resurssit eivät aina riitä ja joskus joudumme odottamaan pitkään virka-avun saamista esimerkiksi kotikäynnille.

Kaikki toimivaltansa ja resurssiensa puitteissa niinku pyrkii aina toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Luvussa 2.1 opinnäytetyön aiheen valinnassa oli maininta "näin on ennenkin tehty ja toimittu" -ajatusmaailmasta. Tästä ajatuksesta ja toiminnasta pois pääseminen oli esillä kokemuksissa, kuten myös asioiden muutos ja kehittyminen parempaan suuntaan.

Harvoin enää joutuu perustella miksi poliisi ei voi jossakin tilanteessa toimia kuten joskus 30 vuotta sitten.

Asiassa on menty parempaan suuntaan ja tietoisuus poliisin toimivaltuuksista ja etenkin niiden puuttumisesta on tavoittanut sosiaalipuolen viranomaiset viime aikoina melko hyvin.

Asioiden esille tuominen ja perustelevminen vaikutti kahden vastaajan mielestä virka-avun saamiseen ja yhteistyön toimivuuteen. Vastaajien mielestä virka-avun pyytäjät joutuu toisinaan perustella hyvinkin pitkään ja tarkasti tai vedota tarkalleen tiettyihin asioihin saadakseen asioita eteenpäin ja toiminnan alkamaan.

Sä joudut joskus hyvinkin tarkkaan perustelevmaan miksi sinä soitat, mitä sinä haluat tietää. Silti vielä uudemman kerran, et miksi... miksi sinä soitat meille ja tiedustelet tätä asiaa.

Pitää osata niinku vedota oikeisiin asioihin, nuoren ikään, päihteiden käyttöön, jonkun kohalla mitä rikoksia se on tehny et se voi olla vaaraks muillekin. Näihin kun vetoaa ni alkaa tapahtua.

7.2.2 Virka-avun maksullisuus

Haastateltavilta kysyttiin, millaisia ajatuksia poliisin virka-apujen maksullisuus heissä herättää. Virka-avun maksullisuuden vaikutusta arvioitiin sekä virka-avun pyytämisen että sen saamisen näkökulmista. Maksullisuus nähtiin ristiriitaisena ja sillä arvioitiin olevan vaikutusta virka-avun saamiseen. Maksullisuuden tavoitteena arveltiin olevan myös turhien pyyntöjen karsiminen.

Hieman ristiriitaisia. Sinänsä on minusta turhaa laskuttaa niistä, koska vero-rahoista ne kuitenkin lopulta maksetaan ja se teettää turhaa lisätyötä laskutuksen muodossa, joten lopuksi tämä on kalliimpaa kuin aikaisempi toiminta yhteiskunnalle.

Ja nyt mulla on ehkä semmonen olo, et ehkä nyt sitä saa helpommin.

Että en mä tiedä, vähän mulla niinku tuntuis... niinku... tai jäi ehkä sellainen mielikuva, että onko ajatuksena, en tiedä, ollu se että sitten ei tule niitä turhia tai jotain... mut en mä oikein niinku ymmärrä, että onko voinu tulla turhia...

Virka-avun hinnan muodostumisessa oli monen vastaajan kohdalla epätietoisuutta. Vastaajilla ei ollut tietoa, mitä kaikkea hintaan kuuluu ja miten tähän hinnoitteluun on päädytty.

Joo ja sen mä nyt haluaisin nähdä ihan mielenkiinnosta mitä se lasku on sitten todellisuudessa siitä keikasta.

Senkin mä haluaisin tietää, mä en siinä ollu sinä koulutuksessa silloin, mutta mihin se hinnoittelu perustuu... satakuuskymppiä tunti... pitääkö siitä auto-stakin maksaa erikseen?

Mut justii se, et mistä tuo hinnoittelu määrittyy... se ois kiva niinku tietää miten se on laskettu.

Vastauksissa oli myös arveluita muidenkin viranomaisten mahdollisuudesta ja oikeudesta laskuttaa toimistaan. Sosiaalihuollon osallistuminen poliisin tutkintaan alaikäisten kohdalla nähtiin yhtenä laskutusperusteena.

No tota... joo-o... kyllä mä sen toisaalta ymmärrän, mut sitten toisaalta taas ku tuleehan meillekin välillä soittoja, et jos alaikäistä kuulustellaan, niin täältä pyydetään joku mukaan. Niin yhtä lailla siitä pitäis sitten... tavallaan virka-avusta saada maksu.

Vastauksissa arveltiin poliisin antaman virka-avun maksullisuuden vaikutusta lastensuojeluyksikköjen toimintaan karkaavien lasten ja nuorten kohdalla. Maksullisuuden arveltiin vaikuttavan yksikön resursseihin sekä toiminnan tarkasteluun. Usein karkaavien nuoren aiheuttamilla kuluilla toivottiin olevan vaikutusta yksikön omaan arvioon nuoren oikeanlaisesta sijoituspaikasta.

Aluksi se tuntui hieman hämmäntävältä, mutta tosiaan sehän on ollut laissa jo pitkään näin, ja sille on hyvät perustelut. Sitä pohdin, että mahtaisiko tieto maksullisuudesta hieman nostaa rimaa siinä, miten herkästi lastensuojeluyksiköistä ollaan karkulaisten osalta yhteydessä virka-apupyynnön tarpeen arvioimiseksi... se ei olisi välttämättä huono asia jos hieman pidempään etsittäisiin lasta ja tehtäisiin ainakin katoamisilmoitus, ennen kuin otetaan yhteyttä sosiaalitoimeen.

Useat virka-apupyynnöt liittyvät sijaishuoltopaikoista karkuun lähteneisiin nuoriin. Ehkä maksullisuus lisää paineita siihen, että sijaishuoltopaikat joutuvat lisäämään henkilökuntaa ja tekemään enemmän itse töitä nuoren löytymiseksi, joka on sinänsä vain hyvä asia.

Toisaalta mielestäni on hyvä, että lasku tulee esim. laitoksesta karanneista nuorista, jotka usein karkaavat yksiköstä. Toivottavasti tämä herättää miettimään, ovatko nuoret sijoitettuna oikeaan lastensuojeluyksikköön.

7.2.3 Muiden toimijoiden tunteminen

Teeman alla oli kyse siitä, vaikuttaako muiden toimijoiden henkilökohtainen tunteminen viranomaisyhteistyön hoitamiseen. Muiden toimijoiden tuntemisella koettiin olevan vaikutusta toiminnan sujuvuuteen ja työtehtävien hoitamiseen. Toisen toimijan tuntemisen koettiin tuovan rentoutta työtehtävien hoitamiseen.

Kyllä, ihan äärimmäisen paljon. Siis julma tosiasia, että... että tota pörstäker-toimella on varmasti niinku väliä ja miten tulee niinku kenenkin kanssa toimeen... että... se on väistämätön asia.

Muiden toimijoiden tunteminen helpottaa mielestäni työtehtävien hoitamisessa. Kynnys kysyä ja konsultoida on pienempi, kun tuntee ja tietää ihmisen.

Työtehtävien hoitaminen on ehkä hieman rennompaa kun ollaan tuttuja.

Kyllä se saattaa positiivisella tavalla vaikuttaa, kun on aiemminkin nähnyt ja keskustellut saman ihmisen kanssa. Työtehtävät hoidetaan samalla tavalla oli tuttu tai ei, mutta ehkä se tuo jonkinlaista rentoutta ilmapiiriin jos vähän tuntee entuudestaan. Ja puhelimesta varsinkin on mukavampi käydä keskustelua jos osaa yhdistää nimen ja kasvot.

7.2.4 Kirjaaminen ja dokumentointi

Kirjaamisen ja dokumentoinnin teemassa keskusteltiin eri toimijoiden virka-aputoimintaan liittyvien kirjausten laadukkuudesta ja kattavuudesta. Kirjaukset koettiin pääosin laadukkaiksi.

Ovat mielestäni kattavia ja laadukkaita.

Poliisin puolelta kirjauksiin on nyt kiinnitetty erityistä huomiota ja mielestäni poliisin dokumentointi on laadukasta, tässä tilannekeskus on avainasemassa.

Kyllä ovat olleet riittävän laadukkaita ja mielestäni niissä on tarvittavat informaatiot.

Pääsääntöisesti ovat hyvin täytettyjä ja laadukkaita.

Kokemusta oli myös siitä, että muiden kirjaamisia ei ole nähty tai ne eivät ole muusta syystä tuttuja. Syitä mietittäessä erilaiset salassapitosäännökset ja organisaatioiden omat ohjeet nousevat mahdollisesti selittäväksi tekijäksi.

En ole juurikaan nähnyt muiden viranomaisten kirjauksia, joten ei ole niistä kokemusta.

En mä muista että mä oisin nähny mitään. Ei me ikinä saada mitään, ei poliisin tai sosiaalityöntekijän mikä liittyy näihin virka-apuihin tai päätöksiin heidän välillä. En oo ikinä nähny missään mitään kirjallista.

En tunne muiden viranomaisten kirjauskäytäntöjä tai sitä miten laadukkaita heidän kirjauksensa ovat.

7.3 Virka-aputoiminnan kehittäminen

Kehittämisteeman alla oli esillä virka-aputoiminnan mahdolliset kehittämistarpeet. Teemassa käsiteltiin ja nostettiin esille osallistujien ja heidän esimiesten vaikutusmahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen. Teemaan kuului myös osallistujien kokemukset virka-apuun liittyviin koulutuksiin ja opetuksiin.

7.3.1 Kehittämistarpeet

Kehittämistarpeissa osallistujilla oli mahdollisuus kertoa, missä heidän mielestään olisi kehittämistarvetta tai mikä asia pitäisi heidän työnkuvassaan muuttua, jotta he kokisivat virka-aputoiminnan toimivammaksi. Kehittämiskohteena nähtiin yhtenäiset ja ajantasaiset toimintatavat.

Että ollaan kaikki ajantasalla ja toimintatavat on ajantasaiset, että kellään ei olis vanhentunutta tietoa.

Ehkä just se, että kaikilla olis yhtenevät toimintatavat asioitten kans.

Virka-aputoiminnan tarkka säätely ja normisto sekä niiden mukana tulevat hallintojen omat toimintatavat aiheuttavat kokemusta toiminnan monimutkaisuudesta ja byrokraattisuudesta. Toimintaan toivottiin yksinkertaistamista sekä arvioitiin digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia.

Jotenki se semmonen, et kun sais siihen semmosen maalaisjärjen.

Ja sinne vois jonnekin Avin suuntaankin viedä viestiä, että hei miten tehään. Et olisko mitään maalaisjärkisyyttä mahdollista saada tähän.

Miksei tää vois olla enemmän tätä päivää. Ne haluu niitä fakseja ja turvaposteja ja kaiken maailman... laittakaa joku äppi... ja suoraan sinne niinku ne perusteetkin ja pykälätkin ja kaikki... nii oisko semmonen joku niinku parempi, nopeempi... helpommin käytettävissä.

Tiedonkulun ja viestinnän kehittäminen on hyvin yleinen haaste ja kehittämiskohde monissa organisaatioissa ja hallinnoissa. Myös sosiaalihuollon ja poliisin välisessä yhteistyössä tiedonkulku ja tavoitettavuus koettiin kehittämiskohteina.

Ja varmaan sit siihen koulutukseen ja tiedonkulkuun tarvittais... (koulutusta).

Tää on varmaan tämmöne ikuisuuskyseminen et se tiedonkulku on huono... puolin ja toisin.

Välillä on hyvin hankalaa saada ketään kiinni... jos mä jotain kehittäisin, niin se ois ehkä sitä... sitä perus yhteistyötä.

7.3.2 Vaikutusmahdollisuudet

Osallistujat arvioivat, minkälaisia mahdollisuuksia heillä tai heidän esimiestasollansa on vaikuttaa virka-aputoimintaan liittyviin asioihin. Vaikutusmahdollisuudet koettiin hyvänä. Perustelujen päätösten tekeminen nähtiin yhdessä vastauksessa ainoana mahdollisuutena vaikuttaa. Myös toimintaa määrittelevä lainsäädäntö tuotiin esille.

Mielestäni hyvä mahdollisuus, esimies kuuntelee hyvin toiveita. Mielestäni hänellä on hyvä mahdollisuudet vaikuttaa.

On hyvät mahdollisuudet käytännön tasolla.

Käytännössä ainoa mahdollisuus vaikuttaa on tehdä perusteltuja päätöksiä virka-apupyynnöihin.

Uskon, että vaikuttamismahdollisuudet on ihan hyvät. Toki laki määrittelee hyvin pitkälti toimenkuvaamme.

Viranomaisten välinen "arkinen" yhteistyö ja mahdollisuus asioiden esille ottamiseen ja käsittelemiseen näissä erilaisissa yhteistyö- ja verkostotapaamisissa ja -palavereissa nähtiin hyvänä ja toimivana vaikutusmahdollisuutena.

Esimies voi järjestää yhteispalavereita sidosryhmäviranomaisten kanssa, joiden yhteydessä voidaan käydä keskusteluja virka-aputoiminnasta.

Koen, että mahdollisuudet ovat melko hyvät, koska keskustelemme työyhteisömme tiimeissä asioista ja esimieheni pyrkii viemään asioita eteenpäin esim. viranomaisverkostopalavereissa, joihin hän osallistuu säännöllisesti.

7.3.3 Koulutusasiat

Koulutusasioiden teemaan kuului virka-aputoimintaan liittyvä, osallistujien sekä opinnoissaan saatu että työntäjän tarjoamana annettu koulutus. Koulutusta nimenomaisesti virka-aputoimintaan ei ollut saatu laisinkaan, tai sitä oli mahdollisesti saatu vain vähän. Koulutus lastensuojelun ja kuntien uusille työntekijöille koettiin tarpeellisena.

Aikaisemmin omissa työtehtävissä en ole saanut minkäänlaista opetusta virka-apulainsäädäntöön liittyen.

En nyt rehellisesti muista oliko opinnoissa jotain virka-apuun liittyviä opintoja. Jos oli, niin ei ainakaan paljoa.

Ei ole muistaakseni ollut opintoja aiheesta.

Etenkin lastensuojeluyksiköiden työntekijät ja kuntien sosiaalitoimi saattavat kokea tarpeellisena ajoittaiset koulutukset, etenkin jos on uusia työntekijöitä.

Yksi vastaaja kertoi osallistuneensa koulutukseen, jossa virka-apulainsäädäntöä on käyty läpi. Koulutuksena on koettu myös viranomaisten väliset yhteistyöpalaverit, joka korostaa aikaisemmin esille tuodun tavanomaisen yhteistyön merkitystä.

Viime syksynä meillä oli lakimies kouluttamassa työhömmä liittyen, jossa kävimme läpi myös virka-apulainsäädäntöä.

Lähinnä kyseessä on ollut yhteistyöpalaverit eri toimijoiden kanssa.

Oma-aloitteinen ja itsenäinen opiskelu uusien asioiden oppimisessa ja tiedon omaksumisessa tuli monessa vastauksessa esille. Tällainen oma aktiivisuus koettiin tärkeänä, ja sitä pidettiin jopa velvollisuutena.

Noo... varsinaista koulutusta ehkä en, mutta tota nii, tietenkin oman esimiehen tuki ja semmonen ajankohtanen päivittäminen. Mä koen, että tässä asemassa mulla on velvollisuus myös ite pitää itteäni ajan tasalla.

Olen itse opiskellut, koonnut tietoa ja tehnyt ohjeistuksia itselleni ja myös omalle työyhteisölle, muun muassa siitä, mihin lakipykäliin virka-apua pyytäessä tulee vedota ja mitä virka-apupyynnössä tulee olla kirjattuna.

Olen saanut opetusta jonkin verran, mutta pääsääntöisesti yleisjohtajat joutuvat opiskella myös virka-apuun liittyviä asioita työn ohessa omatoimisesti.

Päällystökurssin aikana asioita opiskeltiin. Opinnot antoivat minusta hyvät eväät ja loppu on ollut omasta aktiivisuudesta kiinni.

No ehkä se varmaan on niin, että työssähän ne asiat opitaan. Et en mä muistaisi, että niistä asioista olisi kummassakaan koulussa puhuttu yhtään sen enempää.

Ainakaan sosionomi-opintoihin ei sisältynyt virka-apupyynnöihin liittyviä opintoja. En ole varma sisältyykö sellaisia jossain vaiheessa sosiaalityön opintoihin. Ainostaan työ on siis opettanut virka-avusta.

Oppiminen työtä tehdessä ilmeni osallistujille luontaiseksi toimintamalliksi uusien asioiden oppimisessa ja omaksumisessa. Yhdessä vastauksessa nähtiinkin nimenomaan vain työtehtävien antaneen oppia virka-aputoiminnasta. Vastauksissa esille tuodut opinnot ovat tarkoittaneet sekä ammattikorkeakoulun että ylemmän korkeakoulun opintoja.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyötä tehdessä sen eri prosessien aikana, ei noussut esille sellaisia merkittäviä seikkoja, jotka olisivat erityisen voimakkaasti korostaneet Etelä-Pohjanmaalla sosiaalihuollon ja poliisitoimen välisen yhteistyön toimimattomuutta tai korostaneet siihen liittyviä haasteita. Pikemminkin koettiin tämän yhteistyön perustoimintojen ja -tekemisen olevan pääosin toimivaa ja sujuvaa.

Kokonaisuudessaan vastausmateriaaleissa ja kokemuksissa oli nähtävillä osallistujien oman organisaation ja hallinnonalan työtehtävät ja roolit virka-aputoiminnassa. Virka-aputoimintaa arvioitiin ja kokemuksia tuotiin esille oman hallinnon tai työorganisaation näkökulmasta, ei niinkään koko toimintaa ja yhteistyötä laajemmin tarkastelemalla.

Mukana oli toimijoita erilaisista työyhteisöistä ja erilaisilla kokemuksilla, silti aineistossa oli nähtävillä yleisimmät yhteistoiminnan haasteet: tiedonkulku ja viestintä sekä ymmärrys toisen toimijan toimintatavoista ja säädöksistä. Nämä haasteet ovat yhtäläisiä opinnäytetyön virka-apua käsittelevässä luvussa esille tuotujen haasteiden kanssa. Puutteet tiedoissa olivat Sopasen mukaan yksi toimivan yhteistyön este (Sopanen, [viitattu 29.4.2021]). Samoin Kuntaliiton kyselyn tuloksissa 56 % koki viranomaisten välisen tietojenvaihdon ongelmalliseksi (Kuntaliitto 2018). Myös aiemmissa tutkimuksissa mainitussa Niemisen opinnäytetyössä muiden toimijoiden ohjeiden ja säädöksiä tunteminen nähtiin tärkeäksi yhteistyön sujuvuuden näkökulmasta (Nieminen 2019).

Osallistujien esille tuoma vähäinen koulutus ja opetus virka-aputoiminnasta on mahdollisesti yksi selittävä tekijä kokemuksille tiedonkulun haasteisiin ja toisen toimijan toimintatapojen ymmärtämiseen. Mukana olevien toimijoiden yhteiset koulutukset, joissa virka-aputoimintaa tarkasteltaisiin jokaisen toimijan näkökulmasta, lainsäädännöstä ja toimivallasta olisivat tärkeitä. Asioiden läpikäyminen erilaisten esimerkkitapausten avulla olisi mahdollisesti toimiva opetus- ja koulutusmalli.

Virka-aputoiminnan maksullisuus herätti haastatteluissa runsaasti keskustelua ja ihmettelystä. Maksullisuuden perusteet ja tavoite eivät selvästikään olleet kaikille osallistujille selkeitä eikä siitä aihealueesta ole vastaajien mielestä riittävästi annettu informaatiota. Tähän

kokemukseen voisi vaikuttaa erilaisissa koulutus- ja yhteistyötoimissa ottamalla maksullisuuden yhdeksi käsiteltäväksi aiheeksi.

Tarkasta lainsäädännöstä huolimatta virka-aputoiminnassakaan ei voi sivuuttaa inhimillisyyttä, sillä toiminta perustuu ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja toimintaan. Inhimillisuus näkyy väistämättä joissakin tilanteissa ja heijastuu mahdollisesti vuorovaikutukseen, itse toimintaan, päätöksiin sekä yhteistyön toimivuuteen yleisesti. Vastauksissa inhimillisuus näkyi kokemuksena ihmisten erilaisista tavoista toimia. Tämä ihmisten erilainen toimintatapa ilmeni toisinaan myös kritiikkinä eri organisaatioita ja työyhteisöjä kohtaan.

Osa sosiaalityöntekijöistä ei tee virka-apupyyntöä osa tekee ja sitten taas osa poliiseista toimii osa ei... vaihtelee paljon.

Kohvakan ja Valtosen artikkelissa tämä ihmisten välinen toiminta ja vuorovaikutus nostettiin esille, vaikka kyseessä olisikin viranomaistoiminnasta (Kohvakka & Valtonen 2020, 22–24). Tämä on tärkeä nosto, sillä viranomaistoiminnan voidaan helposti olettaa olevan kaikkialla samanlaista, vaikka sitä toteuttaisi eri ihmiset erilaisissa toimintaympäristöissä.

Inhimillisyyden lisäksi virka-aputoiminnan eroavaisuuksia voidaan selittää myös maantieteellisesti. Maantieteellisiä eroavaisuuksia aiheuttavat myös muun muassa tehtävämäärät ja resurssit sekä kyseisen organisaation omaksutut toimintamallit. Paikkakuntakohtaiset erot yhteistyössä todettiin myös Humpin ja Ellosen tutkimuksessa (2010, 222–223). Maantieteellisten eroavaisuuksien vähentäminen ja toiminnan yhtäläistäminen vaativat selkeää lainsäädäntöä ja samansuuntaista laintulkintaa sekä toimijoilta että toiminnan valvojilta. Informaation ja tiedonvaihdon lisääminen kansallisesti kaikkien hallinnonalojen ja organisaatioiden kesken, tuottaisi mahdollisesti jollakin aikavälillä tasalaatuista toimintaa kaikkialla yhteiskunnassa ja kaikissa toimijoissa.

Muiden toimijoiden tunteminen nähtiin tärkeänä ja toimintaan positiivisesti vaikuttavana tekijänä. Tällaiseen tuntemiseen päästäisiin arkista yhteydenpitoa ja yhteistyötä kehittämällä. Kevyellä byrokratialla järjestettävät palaverit ja koulutukset voisivat olla toimiva foorumi muihin viranomaisiin sekä heidän toimintaansa tutustumiseen. Vastaajien kokemukset omien esimiesten mahdollisuudesta vaikuttaa toimintaan liittyi vastauksissa näihin erilaisiin yhteistyöpalaverihin ja -tapoihin.

Virka-aputoiminnan epäselvyydet ja toiminnan yksinkertaistaminen esiintyivät Lastensuojelun Keskusliiton kyselyssä (Lastensuojelun keskusliitto 2013, 29). Toiminnan yksinkertaistaminen nähtiin yhtenä kehittämiskohteena myös tämän opinnäytetyöhön aineistossa. Lain-säädännöllisestä ohjauksesta sekä toimijoiden omista ohjeista huolimatta, virka-aputoimin-nan kehittämisessä toiminnan yksinkertaistaminen ja suoraviivaistaminen selkeyttäisi toden-näköisesti kaikkien toimijoiden työtä. Aluehallintoviraston merkitys lain tulkitsijana ja toimin-nan ohjaajana sekä valvojana on suuri sosiaalihuoltoa ajatellen, joten aluehallintoviraston mukaan saaminen toiminnan kehittämisessä olisi tärkeää.

9 POHDINTA

Kaikkea opinnäytetyöprosessin aikana eteeni tullutta materiaalia, tietoa ja kokemusta kun mietin ja analysoin näin prosessin loppuvaiheessa työni aiheen näkökulmasta, päädyn siihen, että suomalaisessa yhteiskunnassa sosiaalihuollon ja poliisin välinen yhteistyö on pääosin toimivaa ja ammattitaitoista. Molemmat hallinnonalat ovat olleet mukana rakentamassa tätä yhteiskuntaa ja vaikuttaneet siihen omalla tavallaan sen hetkisen aikakauden haasteisiin vastaten. Kenties tämä pitkä historia ja vuosikymmeniä kehittynyt ammattiosaaminen ovat perustana tälle toimivuudelle ja ammattitaidolle.

Syytä nykytilaan jämähämiseen ja tuudittautumiseen kaiken toimivuudesta johtuen, ei jatkossakaan ole. Jokaisen hallinnonalan tulee kehittyä ja kehittää toimintaansa sekä seurata ympäristöään paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Mikään olotila Suomessa eikä maailmalla ole loputtomiin stabiili, joten myös suomalaisten viranomaisten on kyettävä, toisinaan nopeallakin aikataululla, muuttumaan. Tätä muutosta, kehittymistä ja kehittämistä tarvitaan myös suomalaisessa viranomaisverkoston yhteistyössä.

Itseä kiinnostavan aiheen valinnan näen erittäin merkityksellisenä lähtökohtana opinnäytetyötä tehdessä, sillä mielenkiinnon puuttumisella tai sen alenemisellä prosessin aikana on todennäköisesti vaikutusta motivaatioon, ja se tuo helposti haasteita työn etenemiseen. Toisena tärkeänä lähtökohtana pidän tekijän omia ennakkokäsityksiä ja -asenteita. Näitä molempia lähtökohtia jouduin miettimään ennen prosessin aloitusta ja sen aikana, sillä aiheen tuttuus saattaa mahdollisesti vaikuttaa mielenkiinnon säilymiseen ja pitkäkö työhistoria poliisissa on väistämättä tuonut mukanaan ennakkokäsityksiä ja -asenteita. Työn edetessä oli kuitenkin hienoa huomata mielenkiinnon säilyvän ja omien ennakkokäsitysten ja -asenteiden jäävän taka-alalle, ja sain työtä tehdessä tutkia aihetta useita kertoja niin sanotusti uusin silmälasein.

Kuten edellä totesin, virka-aputoiminta poliisihallinnon näkökulmasta katsottuna oli itselle entuudestaan tuttua ja toiminnan lainsäädännöllinen teoriapohja oli pääpiirteittäin tiedossa ja hallussa. Ilokseni sain huomata, että tätä opinnäytetyötä tehdessä eteeni avautui paljon uutta asiaan liittyvää lainsäädäntöä sekä muita toimintaa ja käytäntöä koskevia ohjeita ja määräyksiä.

Lainsäädäntö tällaisen opinnäytetyön teoriapohjana ei ole ehkä paras ja helpoin lähtökohta. Näen haasteena siinä sen, että lainsäädäntö voi olla vanhaa ja tehty mahdollisesti erilaisen aikakauden tilanteeseen sopivaksi. Toisena haasteellisena seikkana lainsäädännössä on tulkinnan mahdollisuus. Lakitekstihän ei ole likimainkaan aina täysin yksiselitteistä ja kaiken sisältävää, vaan sitä tulkitaan ja sovelletaan. Tulkintaa ja soveltamista tekevät taas ihmiset kaikessa inhimillisyydessään, olivat he sitten lainopillisesti korkeasti koulutettuja tai maallikkoja.

Opinnäytetyön aihetta on hyvä miettiä sosionomi (AMK) -tutkintoon sekä työelämään peilaen sekä sosionomin kompetenssien näkökumasta. Kompetensseilla tarkoitetaan työntekijän ominaisuuksia ja kykyä hoitaa tehtävänsä, eli ne kertovat pätevyydestä ja kelpoisuudesta. Kompetensseja ei opita pelkästään opiskelemalla vaan niitä voi kehittää koko ajan. Kompetensseja ovat esimerkiksi ihmissuhde- ja yksilötaidot ja ne muodostuvat muun muassa kokemuksista, tiedoista, taidoista ja arvoista. (Academic work 2021.)

Sosionomin kompetensseihin opinnäytetyöni aihe ja sen esiin tuomat tulokset linkittyvät monissa kohdin. Eettisessä osaamisessa ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien sekä sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukainen toiminta liittyy sosiaalihuollon virka-aputoimintaan. Sosiaalihuollon virka-aputoimintaan liittyy myöskin palvelujärjestelmäosaaminen. Siitä voidaan nostaa juridisen säädöspohjan tunteminen, keskeisen lainsäädännön soveltaminen sekä asiantuntijuus moniammatillisessa yhteistyössä. Kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetenssina virka-aputoimintaan liittyy kykeneminen vaikuttamistyöhön eri toimijoiden kanssa. Sosionomin kyky toimia monialaisessa tiimissä ja työyhteisöissä sisältyy työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamiseen. (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, [viitattu 6.5.2021].)

Opinnäytetyön eteneminen loi mukanaan uusia mielenkiintoisia tutkimusaiheita samasta aihealueesta, esimerkiksi sosiaalihuollon ja poliisin välisen virka-aputoiminnan tarkempi sisältö, tiedonvaihtoon liittyvä tarkempi tarkastelu sekä sosiaali- ja kriisipäivystyksen toiminnan sisältöön liittyvät seikat.

Opinnäytetyöprosessi on ollut työläs ja kiireinen, mutta mielenkiintoinen. Suurimpana haasteena prosessissa ja koko tutkintoakin ajatellen on ollut monen muun aikuisopiskelijan tavoin

perhe- ja työelämän yhteensovittaminen. Perheen kärsivällisyys ja tuki sekä työnantajan mahdollistamat opintovapaat ovat olleet opintoja suorittaessa ensiarvoisessa asemassa.

Prosessin loppuvaiheessa tekemistäni ja toteutustani arvioidessani katselen pienellä kriittisyydellä muutamaa seikkaa. Aikataulu olisi voinut olla nopeampi, sillä liiaksi aikataulutin työtäni opinnäytetyöseminaarien ajankohtien mukaan ja loppuaikana työmäärä tahtoi kasaantua. Toisaalta muuta elämää ja arkea eläessä opintoihin käytettävä aika oli se, mistä ensimmäisenä piti karsia. Teemahaastattelurungon lainsäädäntö- ja toimivaltaosuudesta olisin halunnut selkeämmän. Poliisihallinnon puolelta suurempi haastateltavien joukko olisi voinut laajentaa ja monipuolistaa tuloksia.

Opinnäytetyön kokonaisuus aina aiheen suunnittelusta ja ensimmäisten rivien kirjoittamisesta lähtien on ollut erittäin opettavainen ei pelkästään aiheena, vaan myös tutkimusprosessina ja teknisenä toteutuksena. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön vaatimukset ovat korkeat, mutta uskon näiden vaatimusten tuovan laadukkaan tekemisen lisäksi tekijöilleen kaikista ponnisteluista huolimatta hyviä asioita itsensä kehittämisen sekä työelämävalmiuden näkökulmasta.

LÄHTEET

- Academic work. 2021. Mikä ihmeen kompetenssi? [Verkkosivusto]. [Viitattu 6.5.2021]. Saatavana: <https://www.academicwork.fi/blogi/työnhaku/vinkit-kompetenssipohjaiseen-haastatteluun>
- Alasuutari, P. 2005. Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa: P. Räsänen, A-H. Anttila, & H. Melin. (toim.) Tutkimusmenetelmien pyörteissä. Jyväskylä: PS-kustannus, 15-28.
- Annala, P. 28.1.2021. Poliisi sai valmiiksi Muhoksen Pohjolakotia koskevan esitutinnan – syyttäjälle siirtyy seitsemän epäiltyä rikosta nuorten huonosta kohtelusta. [Verkkosivu]. Yle. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11760311>
- Eettinen vala. 2020. Poliisiammattikorkeakoulu. [Verkkosivusto]. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://polamk.fi/eettinen-vala>
- E-P:n sosiaali- ja kriisipäivystys. 2021. [Verkkosivusto]. [Viitattu 20.4.2021]. Saatavana: <https://www.seinajoki.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaalipalvelut/e-pn-sosiaali-ja-kriisipaivystys/>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-44.
- Euroopan ihmisoikeussopimus. 1999. Finlex. [Verkkosivusto]. [Viitattu 14.9.2020]. Saatavana: <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063#idp446930304>
- European Commission. 2018. Ethics in Social Science and Humanities. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 6.5.2021]. Saatavana: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/6_h2020_ethics-soc-science-humanities_en.pdf
- Göteborgs Stad. Ei päiväystä. Skola, socialtjänst, polis och fritid i samverkan. [Verkkosivusto]. [Viitattu 23.3.2021]. Saatavana: <https://goteborg.se/wps/portal/start/social--och-familjefragor/missbruk-vald-och-brott/brottsforebyggande-arbete/skola--socialtjanst--polis-och-fritid-i-samverkan?uri=gbglnk%3A201742316148909>
- Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5. uud. p. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Helminen, K., Kuusimäki, M. & Rantaeskola, S. 2012. Poliisilaki. Helsinki: Talentum.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, K., Mäkinen, E. 2006. Kunnallinen viranhaltija. Oikeudellisen aseman sääntely. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Huisjen, R. 2017. Yksityiselle annettava virka-apu. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Viitattu 12.10.2020]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/134185/ON_Huisjen.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Humppi, S-M. & Ellonen, N. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö: Tapauksen tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. [Verkkojulkaisu]. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimus. 40/2010. [Viitattu 20.3.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86714/Tutkimuksia%2040_web_valmis.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hämäläinen, J. 2017. Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa: Pohjola, A., Laitinen, M. & Seppänen, M. (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. 3. uud. p. Helsinki: Unipress, 64-83.
- Iljina, I. & Viitala, V. 2020. Huippuunsa viritetty viranomaisyhteistyö merivartiointissa. [Verkkolehtiartikkeli]. Rannikon puolustaja 63 (1), 16–21. [Viitattu 22.3.2021]. Saatavana: https://rannikonpuolustaja.fi/wp-content/uploads/Lehtiarkisto_PDF/2010-luku/2020_1.pdf
- Isoniemi, S. 2019. Sijaishuoltopaikasta poistuminen ja sinne palaamatta jääminen poliisin lastensuojeluviranomaiselle antaman virka-avun näkökulmasta. [Verkkojulkaisu]. Vaasa: Vaasan yliopisto. Acta Wasaensia, 423. Väitöskirja. [Viitattu 23.3.2021]. Saatavana: <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/8186/978-952-476-865-8.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Kansanen, L. 2017. Salassa pidettävän tiedon luovuttamisen edellytyksistä viranomaisyhteistyössä – sosiaalihuolto, terveydenhuolto ja poliisi. [Verkkojulkaisu]. Laurea ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 20.3.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128544/Kansanen_Leena.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kohvakka, K. & Valtonen, V. 2020. Suomi on viranomaisyhteistyön mallimaa. [Verkkolehtiartikkeli]. Rannikon puolustaja 63 (1), 22–24. [Viitattu 22.3.2021]. Saatavana: https://rannikonpuolustaja.fi/wp-content/uploads/Lehtiarkisto_PDF/2010-luku/2020_1.pdf

- Kuntaliitto. 2018. Lastensuojelun 2017 kuntakyselyn tuloksia. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Lastensuojelun-kuntakyselyn-keskeisimm%C3%A4t-tulokset-raportti-01022018.pdf>
- Lastensuojelun keskusliitto. 2013. Hatkassa: Selvitys nuorten luvattomista poissaoloista ja sijaishuoltopaikkojen toimintakäytännöistä. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 25.1.2021]. Saatavana: <https://www.lskl.fi/julkaisut/hatkassa/>
- L 5.12.1980/781. Laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille.
- L 14.12.1990/1116. Mielenterveyslaki.
- L 4.4.1996/247. Eläinsuojelulaki.
- L 21.5.1999/621. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta.
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.
- L 6.6.2003/434. Hallintolaki.
- L 11.9.2009/687. Laki poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta.
- L 22.7.2011/872. Poliisilaki.
- L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.
- L 5.12.2018/1050. Tietosuojalaki.
- Ministry of Justice. 2016. Combating crime together. A national crime prevention programme. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 24.3.2021]. Saatavana: <https://www.government.se/49d966/contentassets/f2054a68786949d9a321dbc4b50cd02b/combating-crime-together.pdf>
- Nieminen, R. 2019. Monialainen yhteistyö lapsen poistuessa luvatta sijaishuoltoyksiköstä. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan ylempi AMK-tutkinto. Opinnäytetyö. [Viitattu 20.3.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/260759/Nieminen_Riikka.pdf;jsessionid=7EA3E31653CB18A946BE81B89844B195?sequence=2
- Niemivuo, M., Keravuori-Rusanen, M., Kuusikko, K. 2010. Hallintolaki. 2. uud.p. Helsinki: WSOYpro Oy

- POL-2016-9560. Poliisihallitus. 2017. Ohje poliisin operatiivisesta virka-aputoiminnasta. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 12.12.2020]. Saatavana: <https://tietopyynto.fi/files/foi/4165/2.Ohje26.10.2017Poliisinoperatiivinenvirka-aputoiminta.pdf>
- Poliisi. 2020. [Verkkosivusto]. [Viitattu 13.9.2020]. Saatavana: <https://poliisi.fi/toiminnan-yleiset-periaatteet>
- Poliisin tietojärjestelmät. 2021. RikiTrip. Vaatii käyttöoikeuden. [Viitattu 23.3.2021].
- Rantala, I. 2010. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 106-126.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino.
- Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 4. uud. p. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Ei päiväystä. Opinto-opas. [Verkkosivusto]. [Viitattu 6.5.2021]. Saatavana: <https://opinto-opas.seamk.fi/index.php/fi/21/fi/79>
- Sopanen, R. Ei päiväystä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Organisaatiot ja työyhteisöt muutoksessa. [Verkkosivusto]. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://oppimateriaalit.jamk.fi/orgmuutoksessa/yhteistyon-kipupisteita/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Sosiaalipäivystys Suomessa. Kartoitus sosiaalipäivystystoiminnan järjestämisestä ja toiminnasta. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 24.3.2021]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161623/37_2019_Sospaivraportti_netti.pdf
- Talentia. 2018. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. 2. uud. p. Helsinki: Talentia ry.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti liitteineen. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 23.3.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. [Verkkajulkaisu]. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. [Viitattu 6.5.2021]. Saatavana: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Virka-apupyntö poliisille. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 10.1.2021]. Saatavana: <https://tietopyynto.fi/files/foi/4165/3.Virka-apupyntpoliisille.pdf>

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. 1948. Ihmisoikeusliitto. [Verkkosivusto]. [Viitattu 14.9.2020]. Saatavana: <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>

Yle. 1.2.2021. Poliisi on aloittanut esiselvityksen Koskelan henkirikoksen taustoihin liittyen – selvityksen alla on lastensuojelun ja koulun toiminta. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11765732>

LIITTEET

Liite 1. Virka-apupyyntölomake

Liite 2. Teemahaastattelu

Liite 1. Virka-apupyyntölomake

VIRKA-APUPYYNTÖ POLIISILLE

1 (2)

1. VIRKA-AVUN PYYTÄJÄN TIEDOT / PERUUTTAJAN TIEDOT	
Pyytäjän nimi:	Virka tai tehtävä:
Toimipiste:	Puhelin:
Asiaan hoitavan henkilön yhteystiedot ja puhelin (24/7), jos eri kuin pyytäjä:	
Aika ja paikka:	Allekirjoitus ja nimen selvennys: _____
2. VIRKA-AVUN KOHTEEN TIEDOT	
Nimi:	Henkilötunnus:
Osoite:	
Onko osoitteessa: ☐ on yllämainitussa osoitteessa ☐ olinpaikasta ei tietoa ☐ on osoitteessa:	
Kohdehenkilön/kohteen puhelinnumero:	
Onko ☐ yksin ☐ toisen kanssa (esim. lapsi, puoliso, naapuri). Jos tiedossa kenen kanssa, henkilön nimi ja puhelinnumero:	
3. VIRKA-AVUN PERUSTEET (väkivaltaisuus tai muu vastaava syy, esim. kuljetuksen estäminen)	
Säädöseruste:	
☐ Mielenterveyslaki 31§ ☐ Pelastuslaki 49§ ☐ Terveysturvallisuuslaki 48§ ☐ Eläinsuojelulaki 50§ ☐ Poliisilaki 9:1§ ☐ Muu, mikä?	
☐ Mielentila-arvio tai tarkkailulähetä - sairaanhoidon toimintayksikköön nouto (poliisi ei yksin) ☐ Tarkkailuun otettu tai hoitoon määrätty - luvatta poistuneen palauttaminen (poliisi ei yksin) ☐ Kiireellinen lastensuojelun (LsL 26 §) tai sosiaalihuollon (SHL 36 §) tarpeen selvittäminen ☐ Palotarkastuksen tai muun valvontatehtävän toimittaminen ☐ Onnettomuusvaaran estäminen ☐ Terveysturvallisuuslain mukainen valvontatehtävä ☐ Eläinsuojelulain mukainen valvontatehtävä ☐ Viranomaisesta estetään suorittamasta lainmukaista virka- tai valvontatehtävää	

2 (2)

☐ Kuljetuksen turvaaminen (Mielenterveyspotilasta ei kuljeteta poliisiautolla) <ul style="list-style-type: none"> ☐ väkivallan uhka ☐ karkailevan kiinniotto ja kiinnipitäminen 	
☐ Sisäänpääsyn turvaaminen (asunto, tila ym.) <ul style="list-style-type: none"> ☐ väkivallan uhka kohteessa (sisältää työskentelyn turvaamisen kohdeasunnossa) ☐ esteen poistaminen / oven avaus (virka-avun pyytäjä vastaa kustannuksista) ☐ etsinnän toimittaminen (Huom! Muualla kuin etsittävän henkilön hallinnassa olevassa paikassa vain, jos etsittävän henkilön voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan siellä) 	
Sanallinen peruste: (lyhyt kuvaus mitä on tapahtunut, miksi tarvitaan virka-apua, onko jotain erityistä huomioitavaa) _____	
Väkivaltaisuus, uhkailut: ☐ on ☐ ei tietoa Aseistautuneisuus: ☐ on ☐ ei ☐ ei tietoa (jos ase mikä?) Onko: ☐ yksin ☐ toisen kanssa (esim. lapsi, puoliso, naapuri) Jos tiedossa kenen kanssa, henkilön nimi ja puhelin: Tunnettavuus / onko aiemmin haettu virka-apupyyntöä käyttäen: ☐ on ☐ ei ☐ ei tietoa Suojautuminen: ☐ veri ☐ kosketus ☐ pisara (TyöturvallisuusL 49 § / HätäkeskusL 9 § / JulkisuusL 26 § 3)	
4. HÄTÄKESKUS / ENSIHOITO Onko asiasta ilmoitettu hätäkeskukseen ja tilattu paikalle ensihoidon yksikkö: ☐ on ilmoitettu ☐ ei ole ilmoitettu	
5. POLIISIN PÄÄTÖS ☐ Virka-apua annetaan ☐ Virka-apua ei anneta Päiväys: _____ Päätöksen tekijän allekirjoitus: _____	
6. PERUUTUS	
☐ Henkilö tavattu	Muu syy:
Peruutuspäivämäärä:	Allekirjoitus ja nimen selvennys: _____
Virka tai tehtävä:	Puhelin:

Liite 2. Teemahaastattelu

Teemahaastattelu sosiaalihuollon ja poliisitoimen välisen virka-aputoiminnan kokemuksista

Lainsäädäntö ja toimivalta

Millaisena pidät ja kuinka kuvailisit omaa tehtäviisi liittyvää virka-apulainsäädännön tuntemistasi?

Millaisena pidät ja kuinka kuvailisit muiden virka-aputoiminnassa mukana olevien toimijoiden virka-apulainsäädännön tuntemistasi?

Kuinka laajasti ja yksityiskohtaisesti tunnet omat virka-aputehtäviin liittyvät toimivaltuudet?

Kuinka laajasti ja yksityiskohtaisesti tunnet muiden virka-aputoiminnassa mukana olevien toimijoiden toimivaltuudet?

Miten mielestäsi mukana olevat toimijat tuntevat omat lainsäädäntönsä ja toimivaltuutensa?

Oletko saanut tietoa/opetusta omiin ja muiden toimijoiden virka-apulainsäädäntöön ja toimivaltuuksiin liittyen?

Miten saat tietoonsi lainsäädäntöön ja toimivaltuuksiin liittyvät muutokset ja uudistukset?

Kokemukset virka-aputoiminnasta

Millaisia kokemuksia sinulla on yleisesti sosiaalihuollon ja poliisitoimen välisestä virka-aputoiminnasta Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella?

Mikä sinun työnkuvassasi sujuu ja toimii virka-apuihin liittyen?

Mikä sinun työnkuvassasi ei suju ja toimi virka-apuihin liityen?

Mikä aiheuttaa mielestäsi eniten haasteita virka-aputoimissa?

Viranomaisyhteistyön näkökulmasta katsottuna, mikä yhteistyössä ei mielestäsi toimi ja mikä toimii?

Millaisia kokemuksia sinulla on virka-apuihin liittyvistä kirjauksista ja dokumentoinneista? Ovatko ne riittävän laadukkaita ja sisällöltään riittäviä?

Millaisia kokemuksia sinulla on muiden viranomaisten kirjaamis- ja dokumentointitavoista sekä niiden laadukkuudesta?

Onko sinulla mahdollisuutta tarkastaa/saada tietoosi muiden toimijoiden tekemiä kirjauksia yhteiseen virka-aputehtävään liityen?

Millaisia kokemuksia sinulla on virka-aputehtäviin liittyvien päätösten perusteluista?

Ovatko muut toimijat tulleet tutuiksi työtehtävien myötä ja miten mielestäsi henkilökohtainen tunteminen viranomaisyhteistyössä vaikuttaa työtehtävien hoitamiseen/sujumiseen vai vaikuttaako se?

Oletko työskennellyt virka-apuasioden kanssa aikaisemmin muualla kuin Etelä-Pohjanmaan alueella? Jos olet, niin oliko käytännöissä eroja ja minkälaisia? Toimiko jokin paremmin/huonommin?

Millaisia ajatuksia juuri voimaan tullut poliisin virka-apujen maksullisuus herättää?

Virka-aputoiminnan kehittäminen

Missä olisi kehittämistarvetta tai mikä asia pitäisi muuttaa työnkuvasi virka-apuasioihin liityen, jotta siitä saataisiin toimivampaa?

Millaisia mahdollisuuksia sinulla on vaikuttaa kehittämiskohteisiin ja -tarpeisiin?

Millaisia mahdollisuuksia esimiehelläsi on vaikuttaa kehittämiskohteisiin ja -tarpeisiin?

Oletko ollut oman maakunnan alueella virka-apuihin liittyvässä koulutuksessa yhdessä muiden toimijoiden kanssa?

Tiedätkö onko tällaisia koulutuksia järjestetty?

Jos tällaisia koulutuksia järjestettäisiin, niin haluaisitko osallistua?

Mikä yksittäinen asia tai asiakokonaisuus voisi olla aiheena tai mitä haluaisit käsitellä koulutuksessa?

Oletko opiskellut/saanut opetusta virka-avusta nykyisen työtehtäväsi aikana?

Onko koulutustaustaasi liittynyt virka-apuihin liittyviä opintoja? Jos on, niin koitko saavasi niitä riittävästi työelämässä toimimista ajatellen?